

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ПЕДАГОШКИ ФАКУЛТЕТ
Специјалистички студии по
Методика на наставата по религиско образование

Жаклина Трајчев

ДЕСЕТТЕ БОЖЈИ ЗАПОВЕДИ – ОСНОВНИ ХРИСТИЈАНСКИ ЕТИЧКИ НОРМИ

СПЕЦИЈАЛИСТИЧКИ ТРУД

Штип, Јануари 2012

Комисија за оценка и одбрана

**Ментор: проф. д-р. Владо Петровски
Педагошки факултет**

**Член: проф. д-р. Снежана Мирасчиева
Педагошки факултет**

**Член :
Педагошки факултет**

ДЕСЕТТЕ БОЖЈИ ЗАПОВЕДИ – ОСНОВНИ ХРИСТИЈАНСКИ ЕТИЧКИ НОРМИ

Краток извадок

Да ги соединиш - православната вера и евангелскиот морал со секојдневните мисли, копнежи и надежи на луѓето, тоа значи да им помогнеш да одговорот на најсложените миогледи и етички прашања на современоста. Независно од плурализмот и противречноста на егзистенцијата во општеството на сваќање и убедување, верата ќе биде разбрана и реално примена само тогаш, кога човекот ќе осознае и длабоко ќе почувствува сигурност во силата на Божјото Откровение. Човечката мисла и човечкото слово не можат да бидат посилни од Божјото Слово. И ако таа вистина, постане неспорна за многу луѓе, тоа значи, дека убавината и убеденоста на Божјото Слово се помрачува од тоа, кое денес го нарекуваме “човечки фактор“.

Клучни зборови: православна вера, евангелски морал, Божјо Слово, Божјо Откровение.

TEN COMMANDMENTS - BASIC CHRISTIAN ETHICAL NORMS

Abstract

Let's unite - the Orthodox faith and the evangelical morality with everyday thoughts, desires and hopes of people, it means to help them meet the most demanding ethical issues of contemporary times. Regardless of pluralism and contradiction of existence in society of understanding and belief, faith will be understood and real applicated only when man will acknowledge and deeply felt confidence in the power of God's Revelation. Human thought and human speech can not be stronger than God's Word. And if that truth becomes undeniable to many people, it means that beauty and conviction of God's Word is plunging from that which today we called "human factor".

Key words: orthodox faith, evangelical morality, God's Word, God's Revelation.

СОДРЖИНА

1. ВОВЕД	6
2. ЕТИКА НА ДЕСЕТТЕ БОЖЈИ ЗАПОВЕДИ	6
3. ИСТОРИЈАТ НА ДЕСЕТТЕ БОЖЈИ ЗАПОВЕДИ	8
4. ДЕСЕТТЕ БОЖЈИ ЗАПОВЕДИ	9
5. Првата Божја заповед: „ЈАС СУМ ГОСПОД БОГ ТВОЈ, ДА НЕМАШ ДРУГИ БОГОВИ ОСВЕН МЕНЕ!“	11
6. Втората Божја заповед: „НЕ ПРАВИ ИДОЛ ИЛИ СЛИКА НА ОНА ШТО Е ГОРЕ НА НЕБОТО, ШТО Е ДОЛУ НА ЗЕМЈАТА И ШТО Е ВО ВОДАТА И ПОД ЗЕМЈАТА. НЕ ИМ СЕ ПОКЛОНУВАЈ И НЕ ИМ СЛУЖИ!“	15
7. Третата Божја заповед: „НЕ ГО ИЗГОВАРАЈ НАПРАЗНО ИМЕТО НА ГОСПОДА, ТВОЈОТ БОГ!“	19
8. Четвртата Божја заповед: „СПОМНУВАЈ СИ ЗА ДЕНОТ НА ОДМОРОТ, ЗА ДА ГО ПРАЗНУВАШ. ШЕСТ ДЕНА РАБОТИ И СВРШИ ГИ СИТЕ РАБОТИ, А СЕДМИОТ ДЕН ПОСВЕТИ ГО НА ГОСПОДА ТВОЈОТ БОГ!“	21
9. Петтата Божја заповед: „ПОЧИТУВАЈ ГО ТВОЈОТ ТАТКО И ТВОЈАТА МАЈКА ЗА ДА ТИ БИДЕ ДОБРО И ДА ПОЖИВЕЕШ ДОЛГО НА ЗЕМЈАТА!“	28
10. Шестата Божја заповед: „НЕ УБИВАЈ!“	31
10. 1. Убиство на ближниот	31
10. 2. Самоубиство	31
10. 3. Абортус	33
10. 3. 1. Зошто абортусот е грев?	34
10. 3. 2. Црковните канони и абортусот	35
10. 3. 3. Граѓанските закони и абортусот	36
10. 3. 4. Празни надмудрувања	38
10. 4. Убиство во војна, смртна казна, несакано убиство...	40
11. Седмата Божја заповед: „НЕ ПРАВИ ПРЕЉУБА!“	44
12. Осмата Божја заповед: „НЕ КРАДИ!“	47
13. Деветтата Божја заповед: „НЕ СВЕДОЧИ ЛАЖНО ПРОТИВ СВОЈОТ БЛИЖЕН!“	51
14. Десеттата Божја заповед: „НЕ ПОЖЕЛУВАЈ НИШТО ШТО Е ТУЃО!“	54
15. ЗАКЛУЧОК	58

1. ВОВЕД

Светото писмо на Стариот и Новиот завет е Божјо обраќање до нас. Бог отсекогаш сакал да се обраќа до нас, луѓето. Он и денес сака да ни говори – да ни кажува. Има многу да ни кажува Бог и нам, на денешнава генерација на светот и тоа и на постарите, и на помладите и на децата.

Светот има потреба да ги чуе Божјите заповеди – Божјите пораки. Бог е постојано присутен во светот и Он ги знае проблемите и тешкотиите на современиот човек, и сака да ни каже и нам какви се Неговите планови за нас и за нашиот живот.

2. ЕТИКА НА ДЕСЕТТЕ БОЖЈИ ЗАПОВЕДИ

Познато е дека Десетте Божји заповеди се основниот Закон и основните етички правила за сите луѓе низ историјата до сега и за нас што живееме денес. Тие се вечно современи и вечно актуелни. Така, секој современик може да ги разбере и да ја сфати нивната порака како лична Божја порака до него.

Сведоци сме на тоа дека секој ден во светот излегуваат стотици закони и прописи, а исто така, сме сведоци и на тоа дека луѓето што сакаат да вршат беззакони работи, секогаш изнаоѓаат начин да го прекршат словото на законот и да не одговараат пред никого. Ако имаме вера во Бога, ако сме послушни чедра Божји и, ако сакаме да ја исполнуваме Неговата волја, тогаш, **преку овие Десет Божји заповеди, ќе сфатиме дека Бог ни ја дал срцевината на сите етички норми.**

Десетте Божји заповеди претставуваат Божји критериум за нашиот богоугоден живот на земјава. Тие се небесни насоки што водат кон богоуподобување на човекот. Овие основни Божји заповеди се одговор на сите прашања за нашето однесување. Сака ли некој да ја провери својата постапка, дело или помисла, тоа може да го направи со мерката на Десетте Божји заповеди и ќе види дали тоа што го прави или што го мисли е во согласност со овие Божји норми за луѓето.

Ги исполнуваме ли Божјите заповеди, тогаш сме сигурни дека врвиме по вистинскиот пат којшто води кон Бога и кон спасението, а тоа е целта и смислата на нашето постоење на земјата.

Живеејќи според 10-те Божји заповеди човекот ќе ги исполни најважните две, а тоа се: Љубовта кон Бога и љубовта кон ближните. Господ Исус Христос рекол: **"Нова заповед ви давам, да се љубите еден со друг, како Јас што ве возљубив, така и вие да се љубите еден со друг. По тоа ќе ве познаат дека сте Мои ученици, ако имате љубов помеѓу себе"**(Јован 13,34-35). Љубовта кон Бога и кон ближните е знак дека ги исполнуваме Десете Божји заповеди кои не водат кон спасение на нашите души. Токму овие заповеди не водат кон морален живот, тие претставуваат образец како треба да се однесуваме. Тие водат кон правилно насочување на волјата, во изборот на исправни морални цели. Десетте Божји заповеди се нужен елемент на етичкото сознание. Тие даваат добра основа за исправно постапување, квалитетно ориентирање на своите желби и цели и за достигнување на висок степен на добрина. Десетте заповеди не учат и не потсетуваат дека смислата на конкретната човекова егзистенција е да се биде етичен, а токму овие заповеди го претставуваат целосниот етичен систем.

Секој човек се раѓа со внатрешен закон во душата или совест, овој закон е природен зашто се наоѓа во нашата природа, Бог го впишал во нашето срце уште пред доаѓањето на овоземниот свет. Тоа е гласот Божји, кој е во секој од нас, внатрешниот глас кој ни кажува што е добро, а што е зло, што е чесно, а што нечесно, што е праведно, а што неправедно. Гласот на свеста не обврзува да правиме добро, а за тоа не наградува со внатрешен мир, спокојство и душевна радост. Додека за сè она што е лошо, непотребно и зло, таа не осудува и казнува со духовна вознемиреност, грижа или мачење на совеста.

Тука се поставува прашањето: Зошто кога веќе го имаме внатрешниот природен Божји закон, Бог ни дал и друг, надворешен, откриен закон? Зошто ни дал Заповеди?

Луѓето толку се огревовиле и во себе го загушувале гласот на духовниот закон. Затоа Бог за да ги потсети на нивните морални норми на натприроден начин, преку заповедите ги опоменал луѓето и ги потсетил на исполнување на Законот. Ако човекот не ја развие својата духовна сила и внатрешниот глас на совеста може да замре, затоа Бог ни ги дал заповедите, за човекот да може

секогаш да стражари над својата совест и да не дозволи таа да засpie или замре.

Десетте Божји заповеди се голем извор за моралноста, врукот од кој постојано пијат добрите и младите души, цврста карпа врз која може да се застане во секоја бура на животните премрежја.

3. ИСТОРИЈАТ НА ДЕСЕТТЕ БОЖЈИ ЗАПОВЕДИ

Десетте Божји заповеди им биле дадени на Евреите, како на избран народ во Стариот завет, но тие се задолжителни за сите луѓе, зашто го содржат непроменливиот Божји закон за духовниот живот. Бог заповедите ги дал поделени на две камени плочи. На едната биле напишани првите четири заповеди, а на втората останатите шест. Таа поделба е направена според нивната содржина, а врз основа на двата основни облици на љубовта:

1. Љубов кон Бога;
2. Љубов кон ближните.

Тоа го потврдил и Господ Исус Христос кога ги кажал двете најголеми заповеди во кои најкратко е содржан целиот Декалог, односно целиот закон Божји и учењето на пророците.

Двете најголеми заповеди за кои се вели дека се скратен Декалог гласат:

- "Возљуби го Господа, својот Бог со сето свое срце, и со сета своја душа, и со сиот свој разум", тоа е првата и најголема заповед, а втората е слична на неа:

- "Возљуби го својот ближен како себе си!".

Бог поставил ред во љубовта, а тоа го истакнал и во Десетте заповеди. Така прво доаѓа љубовта кон Бога, потоа љубовта кон ближните и на крајот љубовта кон себе си.

Така би требало да биде! Но, човекот го повредува моралниот закон и се случува љубовта кон себе да дојде на прво место, а љубовта кон Бога на последно. Бог не бара од сите нас да бидеме маченици, или пустиножители за да се спасиме, туку едноставно бара да ги сакаме Бог и ближните. Световно гледано тоа е многу лесно и едноставно, но духовно и суштински е тешко, затоа што човекот се повеќе е наклонет кон зло и тој во животот полесно мрази отколку што сака.

4. ДЕСЕТТЕ БОЖЈИ ЗАПОВЕДИ

1. Јас сум Господ Бог твој, да немаш други богови освен Мене!
2. Не прави идол или слика на она што е горе на небото, што е долу на земјата и што е во водата и под земјата. Не им се поклонувај и не им служи!
3. Не го изговарај напразно името на Господа, твојот Бог!
4. Спомнувај си за денот на одморот, за да го празнуваш. Шест дена работи и сврши ги сите работи, а седмиот ден посвети го на Господа, твојот Бог!
5. Почитувај ги твојот татко и твојата мајка за да ти биде добро и да поживееш долго на земјата.
6. Не убивај!
7. Не прави прељуба!
8. Не кради!
9. Не сведочи лажно против својот ближен!
10. Не пожелувај ништо што е туѓо!

(2. Мој. 20, 2-17)

Да се зборува или да се пишува за Десетте Божји заповеди – Декалогот Божји, значи да се укажува дека треба да живееме благочестив, побожен и богоугоден живот.

Но, дали ако ги знаеме добро Десетте Божји заповеди и нивното значење, ќе бидеме спасени?

- Не, бидејќи спасението зависи од живеењето според Божјите заповеди, а не само од знаењето. Дури и верата не е доволна за нашето спасение, ако нема и добри дела – ако таа не е вера остварена во нашиот живот – вера збогатена со надеж и со делотворна љубов. Затоа, светиот апостол Павле вели: **„Да имам пророчки дар и да ги знам сите тајни, да ги имам сите знаења за сите работи, а и така силна вера, што и планини да преместувам, ако љубов немам, ништо не сум“** (1. Кор. 13, 2).

Нашето спасение зависи од тоа како го применуваме Божјото учење во

нашиот живот и како ги исполнуваме Божјите заповеди.

Целта на целата Божја наука е да го издигне човекот до Бога – до спасението – до вечниот живот. Тоа се постигнува само ако човекот во себе изгради добрина, преку верата, љубовта и надежта и, ако морално се издигне над сè што е земно, за да се приближи до небесното и до вечното.

Дека е ова можно и остварливо – дека е достижно за секој човек, за секого од нас, тоа со личен пример ни ги сведочат безбројните светици во црквата Христова, кои се наши примери за следење. Тие биле најобични луѓе, исти како нас во сè – а го исполниле Божјиот закон и живееле достоинствено според Божјите заповеди.

Ако се раководиме во нашиот живот според Десетте Божји заповеди, ние со секоја заповед стекнуваме добродетел. На тој начин се зголемува нашиот духовен ѓердан од добродетели кои го издигнуваат човекот до висините на Бога и до вечното царство.

Со исполнувањето на Десетте Божји заповеди, ние ја зацврстуваме нашата побожност, верското расположение и преданоста на Бога и на Црквата.

За вистинскиот христијанин Десетте Божји заповеди претставуваат основен кодекс во животот.

Човекот во текот на својот живот е во постојана борба со гревот и во грижа за усвојување на добродетелите.

Десетте Божји заповеди се наш патоказ, по кој треба да одиме, за да можеме да го победиме гревот и да стекнеме добродетелен живот и постојано богоопштење.

За оној што „верува“ (поточно, што вели дека верува) во Бога, а не ги исполнува Божјите заповеди, велиме дека има слепа вера. Ако Божјите заповеди претставуваат светлина, тогаш јасно е дека оној, којшто не ги исполнува Божјите заповеди останува без Божјата светлина и тој е без духовна виделина. Тој е само декларативен верник – верник на збор, а не вистински верник Божји.

5. Првата Божја заповед гласи:

„ЈАС СУМ ГОСПОД БОГ ТВОЈ, ДА НЕМАШ ДРУГИ БОГОВИ ОСВЕН МЕНЕ!”

Првата Божја заповед бара од нас да веруваме во еден Бог, а верувањето во многу богови да го отфрлиме како грев и измама. „Никој не може да им служи на двајца господари”, се вели во Евангелието (Матеј 6, 24). Најголемо беззаконие што може да го направи човекот против Бога е да биде идолопоклоник - да падне во идолопоклонство. Ете, од тоа не штити оваа заповед.

Оваа заповед повикува на вера во Бога. Што е тоа вера и што значи да веруваш? Да веруваш, значи без сомнение да го признаваш постоењето на она што не го гледаш. На пример: Бога не Го гледаме, но знаеме дека Он постои од вечност и е надвор од времето и просторот, а е Создател на времето и на видливиот и невидливиот свет и управува со него, бидејќи Он е Творец и Седржител. Ете, тоа е вера.

Верувањето значи несомнено да го прифатиш за вистина тоа што е недостижно за нашиот ограничен разум. На пример, недостижно за нашиот разум е тоа, како невидливата Божја благодат се излива од Бога и од Светиот Дух и дејствува во светите тајни на Црквата во крштението, миропомазанието, покајанието, причеста итн. Да веруваш, значи, да го признаваш и да го прифаќаш за вистина, и со вера да го очекуваш, она што треба да се случи во идниот вечен живот. На пример: Ние знаеме дека ќе има крај на светов, ќе има воскресение на мртвите, последен суд Божји и вечен живот. Ние го знаеме тоа со вера и несомнено сме уверени дека ќе биде така. Тоа ќе се исполни и ете, тоа е израз на верата.

Со зборовите: „ЈАС СУМ ГОСПОД БОГ”, Бог се претставува Себеси пред луѓето и бара да Го познаваме.

Првата Божја заповед не обврзува да веруваме дека постои Бог, Он го создал светот и управува со него. Да веруваме дека Синот Божји заради нас и заради нашето спасение се воплотил од Марија Дева и станал човек, страдал, умрел, бил погребан, во третиот ден воскреснал, се вознел на небесата и пак ќе дојде на земјава за да им суди на живите и на мртвите. Да

веруваме во Светата Црква и да ги примаме светите тајни. Со вера да го очекуваме воскресението на мртвите и животот во идниот век, по свршетокот на светот. Ете, ова е светата вера! Ова е верата на апостолите и светите отци! Ова е нашата света православна вера!

Против првата Божја заповед може да згрешиме и да ја нарушиме ако изразуваме неверие во Бога - ако не веруваме во Бога и, ако се сомневаме во Неговото постоење. За таквите во Библијата се вели: „**Рече безумникот во срцето свое: Нема Бог**”(Псал. 13,1 и 52,1). Неверие или безбожие е кога не се признава Божјото постоење. Оној што вели дека „нема Бог”, тој не докажува ништо друго, туку само тврди за себеси дека тој лично нема Бог, а со тоа сведочи дека нему му недостасува внатрешното духовно сетило со кое Бог се чувствува и се гледа. Значи, човекот со таквото искажување, може да зборува само за себеси, а не за општото Божјо постоење и може да каже дека, ете, тој е без Бога - безбожник, а не дека Бог не постои.

Таквиот човек погрешно вели: „Нема Бог”, а треба да рече: „Немам Бог”, бидејќи самиот тој е очевидец и постојано гледа дека луѓето (се разбира, повеќето во светов) Го чувствуваат Бога, веруваат во Него и велат „има Бог!”. Човекот кој вели дека Бог не постои и „нема Бог” е сличен на болен, кој би рекол: „Нема здравје во светот” (само затоа што тој го нема здравјето) или е сличен на слеп, кој би рекол: „Нема светлина во светот” (само за тоа што тој не може да ја види). Има здравје, само ти си болен, пријателе; и има светлина во светот, само ти не ја гледаш, оти си слеп! Има Бог, само ти не Го гледаш; ти си духовно слеп и не Го чувствуваш, оти си духовно болен и не сакаш да оздравееш! Затоа, не вели „нема Бог”, туку речи: „Немам Бог”, бидејќи никој не ти дал право да ја припишуваш својата болест и на другите луѓе. Неверувањето во Бога со ништо не го намалува Божјото постоење.

Многубоштвото е нарушување на првата Божја заповед и грев против неа. Како што греша незнабожецот или неверникот и атеистот, со своето неверие, исто така греша и многубожецот со своето кривоверие. Значи, освен со неверување во Бога, против првата Божја заповед луѓето грешат и со многубоштво. Многубоштво е кога место едниот вистински Бог обожуваме многу лажни богови, како што прават многубожците и незнабожците и оние, кои не знаат за Бога.

Против оваа Божја заповед се греша и со обожување на луѓе место Бога, како што порано старите народи ги обожувале своите цареви и императори. Исто така, ние ја нарушуваме првата Божја заповед и грешиме, ако имаме преголема надеж на себеси или егоизам до пренагласено себеугодување; или, пак, ако се надеваме премногу на други луѓе, место на Бога и ако ним им угодуваме повеќе, отколку на Бога. Нарушување на првата Божја заповед претставува и обожувањето на предмети место Бога: било да се тоа човечки или Божји творби (така, на пример, обожувањето на сонцето, ѕвездите, природата општо или некои нејзини појави или изработени кипови). Со изразувањето скептицизам, односно кога ќе дозволиме во нас да се појави сомневање во постоењето на Бога, ние веќе сме ја нарушиле првата Божја заповед и сме згрешиле. Богоотстапништвото е грев против првата Божја заповед. Богоотстапување е кога се одрекуваме од вистинската вера во Бога, поради страв од луѓето или заради некакви световни угодувања. Грешиме кон првата Божја заповед и преку ерес. Ерес значи оддалечување од вистинското црковно учење за Бога. Ерес е погрешно учење за Бога, како што било учењето на еретиците Ариј и Македониј, па потоа иконоборството и разни други погрешни учења и секти, поранешни и сегашни, современи. Првата Божја заповед ја нарушуваме и со празноверие и суеверие. Празноверие е кога веруваат луѓето дека некои обични предмети имаат Божја моќ и од нив очекуваат помош и се надеваат дека тие предмети ќе им помогнат или, пак, се плашат од нив. Веруваат во некакво неразбирливо наопачно писмо и носење амајлии, коњски плочи, заби и сл. Сето тоа останало од многубоштвото и од исламот од времето на долговековното турско ропство, па, за жал, се отишло дури и до таму, „христијани“ да одат кај некои оци или некои т.н. „видовити“ измамници и да бараат помош преку некакви записи, амајлии и сл. Тоа е голем грев, срам и потценување на живиот, воскреснатиот Спасител наш Господ Исус Христос со чие име се именуваат тие луѓе како христијани. Да ја бараме Божјата помош во Светата Црква, преку светите молитви, постот и причестувањето, како и преку светите икони и светите мошти на чудотворните светители по нашите манастири. Особено да бараме помош од големите наши чудотворци светиот Наум и светиот Климент Охридски!

Спиритизмот е грев кон Бога и кон првата Божја заповед. Покрај опоменувањето за суеверието и празноверието, со оваа заповед Бог не опоменува и за спиритизмот преку реченото во Светата Библија: **„Маж или жена, ако извикува духови на мртви, да бидат убиени; со камења да ги убиете, виновни се“** (3. Мој. 20, 21).

Волшебништвото, баењето, гатањето и маѓијата е грев против првата Божја заповед, зашто преку тоа, луѓето место да веруваат во Божјата сила, тие погрешно веруваат во таинствени и зли сили, особено зли духови и творби, и се обидуваат да дејствуваат преку нив. Бог рекол: **„Да не се најде пред тебе човек што го тера синот свој или ќерката своја преку оган, заради очистување, или да претскажува, да гата, или како маѓесник, чародеец, ни гледач на утробата, ниту, пак, што гледа по знаци, ни такое што повикува мртви; зашто секој што го прави тоа е гнасен пред Господа, и токму поради тие гнасоти Господ, твојот Бог, ги изгонува“** (5. Мој. 18,10 11).

Во заповедта е речено: **„ДА НЕМАШ ДРУГИ БОГОВИ ОСВЕН МЕНЕ!“**. Па, ако Го имаш Господа Бога, што ќе ти се други богови, оти еден е вистинскиот Бог, а штом имаш два бога, тогаш знај дека еден од нив е ѓаволот, а ти не можеш да Му служиш и на Бога и на ѓаволот! Нашето почитување на светите ангели, Пресвета Богородица и светиите, не е спротивно на првата Божја заповед, бидејќи ние не ги почитуваме нив како богови (не дај Боже!) и не им се обраќаме како на богови, туку како на наши застапници пред Бога, бидејќи е речено дека Бог ја исполнува волјата на оние што Го сакаат. Значи, со почитувањето на ангелите и светиите, ние всушност, Бога Го почитуваме целосно, како што бара од нас првата Божја заповед. Што се забранува со зборовите: **„Да немаш други богови, освен Мене“**? Се забранува многубожието или многубоштвото, верувањето во многу богови; Се забранува и кривоверието, а тоа е кога некој признава дека постои Бог, но не верува во Неговото провидение, промисла и Откровение; Се забранува и безбожието и неверието.

Во Светата Библија се потврдува дека постои еден, единствен, жив вистински Бог, Којшто го создал невидливиот и видливиот свет и нема никакви други богови, ниту обожувања на творенијата или некакви фантазии. Еве, како изгледа тоа со пример. Во времето кога Коперник објавил дека Земјата е

топчеста планета, некои луѓе си вообразувале дека Земјата е плоча, други, дека е бескрајна, а трети дека е полутопка што стои на вода итн. Но, различните претпоставки ни најмалку не можеле да ја сменат формата на Земјата, бидејќи едно е вистината, а друго е вообразувањето. Исто така и Исак Њутн кога говорел за безбројните невидливи роеви ѕвезди и за меѓуѕвездената привлечна и одбивна сила, тоа не го разбрале сите луѓе. Постоеле разни мисли, вообразби и претпоставки на луѓето за вселената, но тие не ја смалувале вредноста на вистинитоста.

Слично на тоа е и вистинското верување во едниот вистински Бог, кое не е во согласност со незнабожечките фантазии за идоли и вообразените богови, или со фантазиите на кривоверието и неверието, но тоа не го обезвреднува, ниту го преиначува постоењето на едниот вистински Бог. Да веруваме со смирение како што верувала Мајката Божја Пресвета Богородица, смирената Дева. Да веруваме со непоколебливост и да имаме цврста вера.

6. Втората Божја заповед гласи:

„НЕ ПРАВИ ИДОЛ ИЛИ СЛИКА НА ОНА ШТО Е ГОРЕ НА НЕБОТО, ШТО Е ДОЛУ НА ЗЕМЈАТА И ШТО Е ВО ВОДАТА И ПОД ЗЕМЈАТА. НЕ ИМ СЕ ПОКЛОНУВАЈ И НЕ ИМ СЛУЖИ!“

Евреите, додека биле во ропство во Египет, живееле меѓу идолопоклонички народи, кои се поклонувале на разни идоли: кипови во вид на животни и измислени богови. Мојсеј ги извел Евреите од Египет и ги повел кон ветената земја Ханан (Палестина), но тие и по патот до таму, а и таму, пак се среќавале со идолопоклонички народи. За да не паднат и тие во идолопоклонство, Бог им ја дал оваа заповед. Тие знаеле за едниот вистински Бог, Творец и Седржител и не требало да се поклонуваат на предметите, на созданијата и на идоли. Бог тоа им го нагласил со оваа заповед. Како што стои запишано во Светата Библија, Бог вели: **„Не вршете беззаконија, правејќи си ликови на маж или жена, или на некое животно што е на земјата, или на некоја перната птица, која лета под небото, или на секаков гад што ползи по земјата, лик на некаков вид риба, која е во**

водата подолу од земјата; и да не се соблазниш ти, кога ќе Му се обрнеш на Господа, твојот Бог, и ќе го чуеш гласот Негов" (5. Мој. 4,16 19).

Иако оваа заповед ќе предизвика многубројни судири во верската практика, таа е јасна во својот контекст. Имено со оваа заповед Бог за себе ја сака сета човечка доверба и верска енергија. Бог е физички невидлив, не шета по светот во човечки или друг лик, затоа не може да го претстави никаква лика создадена од човечка рака.

Со оваа заповед се забранува идолопоклонството. Идолопоклонството го понизува човекот, морално го ослабува и духовно го осиромашува. Најголемо беззаконие и најголем грев, што може да го направи човекот против Бога, е да падне во идолопоклонство.

Што е идол? Тоа е предмет или лик, изобразување на предмет или создание небесно, земно или водно, кому му се поклонуваат луѓето или му служат како на бог. На пример, теле, бик, човек, предмет, измислено битие и сл. или, пак, да ги спомнеме современите идоли на страстите, како што се: славољубието, гордоста, парите, среброљубието (Кол. 3, 5), „чревоугодието" (Фил. 3,19).

Во Светата Библија се вели: **„Идолите на незнабошците се сребро и злато, дело на рацете човечки; имаат уста, но не говорат; имаат очи, но не гледаат; имаат уши, но не слушаат, ниту, пак, во устата нивна има здив. Слични на нив нека бидат и оние, кои ги прават, и секој кој се надева на нив" (Псал. 134,15 18).**

Идолопоклонството го понижува човекот. Тоа морално го ослабува и духовно го осиромашува. Со оваа заповед се покажува дека Бог е над сè и над сите Свои и човечки дела во овој свет. Некој ќе рече, ако е така, дали почитувањето на иконите и светите мошти не е идолопоклонство? Не, никако! Светите икони и светите мошти не се ниту идоли, ниту богови и иконопочитувањето не е идолопоклонство, ниту нарушување на втората Божја заповед од Декалогот. Ние ги почитуваме иконите како благословена претстава на живиот Бог, на светите ангели и на светиите. Зборот „икона" е грчки израз и значи „лик". Во Православната Црква со ова име се наречени светите ликови на Бога, Спасителот наш Господ Исус Христос, Неговата Пречиста Мајка - Пресветата Богородица и светиите. Дали почитувањето и употребувањето на светите икони е спротивно на втората Божја заповед? Тоа

би било спротивно кога ние би ги обоготворувале иконите. Но, светите икони се исто како што се светите книги, само напишани со бои, место со букви (Свети Григориј Богослов).

Светата Црква го востановила иконопочитувањето на Седмиот вселенски собор. Верникот, кога се поклонува пред светата икона, во својот ум го гледа Бога или светителот што е претставен на иконата, а не самата икона. Таков е односот кон иконите во Православната Црква. Ние, молејќи се пред светите икони и целивајќи ги, не се молиме на дрвото, на штицата, платното, металот, кожата, хартијата или на бојата, не на материјалот од кој е направена иконата, туку со умот и со срцето му се обраќаме на ликот што е претставен на неа. Целивајќи го ликот претставен на светите икони, ние со мислите го целиваме вистинскиот светител, кој е вистински жива, света личност во небесната Црква и се молиме да биде наш застапник пред Бога.

Токму Светото Православие ги исфрли идолиците од Балканскиот Полуостров. Христијанството ги очисти Атина и Рим од идолските кипови и храмови. Тоа ги исфрли идолските „богови“ Јупитер, Дијана во Ефес, Астарот во Вавилон и Изид во Египет. Перун го симна од Киевскиот Рид и го фрли во Дњепар и отфрли сè што било многубожечко и идолско во Азија, северна Африка и во Европа. Сето тоа го уништила Светата Црква Христова, давајќи милиони жртви, свети маченици за верата во вистинскиот Бог.

Како што денот е различен од ноќта, така се различни христијанските свети икони од паганските идоли. Идолите се кипови на измислените и вообразени битија, а на светите икони се претставени светителите кои навистина живееле на овој свет и со својата вера Го прославили Христа на земјава, а се удостоиле со царство Божјо на небото.

Идолите го оттргнуваат човекот од вистинскиот Бог, а иконите Го приведуваат кон вистинскиот Бог. Светиот Јован Богослов препорачува и вели: „**Чеда, пазете се од идолиците**“ (1. Јов. 5,21).

Ние само на Бога Му се поклонуваме и Му служиме, а светиите ги почитуваме како личности, кои со својот живот и дела на земјава Го прославили Бога, па Бог и нив ги прославил, така што и преку нив, преку нивните мошти и икони ја излива Својата милост кон нас, преку разни чудотворства.

Ете, првата икона со ликот на Господа Исуса Христа, според црковното предание, Бог ни ја дал на чуден начин. Тоа се случило кога одел Господ Исус Христос низ Ерусалим, носејќи го крстот кон Голгота, каде што требало, според пресудата, да биде распнат, да пострада и да умре на крстот заради нас и заради нашето спасение. И тогаш, на патот излегол многуброен народ да видат што ќе се случи. Низ луѓето, една жена, сожалувајќи се, пришла кон Исуса и Му подала крпа од бело платно, за да си Го избрише испотеното и исплукано лице. Спасителот, кога го избришал Своето Божјо лице, на платнената крпа останал Неговиот неракотворен лик. Затоа оваа икона се нарекува неракотворен Христов лик, бидејќи него не го изработила уметничка рака на некој сликар, туку самиот Господ Исус Христос, на чуден начин, го оставил Својот лик како образец за неговиот Богочовечки иконографски лик. Тоа платно и денес се чува. Во чест на неракотворниот Христов лик востановен е празник во Црквата, на 16 август (стар стил), односно на 29 август, по нов стил.

На ист начин, ние, православните христијани, го почитуваме и светиот крст, како најсвет предмет во Црквата. Крстот е знак на Синот Божји. Крстот е белег на христијанството. Крстот е орудие на нашето спасение. Со Својата смрт на крстот, Господ Исус Христос го освети крстот, го сруши ѓаволот и го изврши спасението на светот. Затоа, злите духови не можат да го поднесат крстот и бегаат од него. Тоа народот го искажал и во народната мисла: „Бега како ѓаволот од крст“. Почитувањето на светиот крст не е идолопоклонство. Чесниот крст е најсвет предмет во Црквата.

Светиот крст на којшто бил распнат Господ Исус Христос е пронајден на чуден начин. Тоа се случило во IV век, кога светата Елена, мајка му на царот Константин, пронашла три крста на Голгота и, за да откријат кој од нив е Христовиот крст, по предлог на ерусалимскиот епископ Макариј, ги ставале крстовите, еден по еден, врз еден мртовец, кого во тој момент го носеле за погреб. Кога го ставиле крстот Христов врз мртовецот, тој оживел. Така се потврдила нивната вера и се пројавила силата на светиот крст. Во спомен на тој настан Светата Црква го одбележува празникот Крстовден. Крстниот знак е оружје против злите духови.

Значи, втората Божја заповед не го забранува правилното почитување на светиите, на светите икони, светите мошти и на светиот крст, оти тоа,

всушност, претставува вистинско богочитување, а го забранува идолослужението и идолопоклонувањето.

7. Третата Божја заповед гласи:

„НЕ ГО ИЗГОВАРАЈ НАПРАЗНО ИМЕТО НА ГОСПОДА, ТВОЈОТ БОГ!“

Третата заповед бара од нас да имаме најголема почит кон името Божјо и да не Го спомнуваме Бога непотребно и во обичните разговори. Ние ги прославуваме имињата и на значајни, големи, истакнати личности, оддавајќи им почит и слава. А, ако таква чест и слава им оддаваме на луѓето, тогаш како можеме да не Го славиме Бога и напразно да го изговараме името Божјо? Божјото име е најсвето. Него треба да го изговараме со најголемо стравочитување. Така треба и во молитвите да го повикуваме.

Познат е примерот со славниот англиски астроном Исак Њутн, кој имал длабока почит кон семоќноста и мудроста на Бога Творецот, па затоа, секогаш, кога во негово присуство ќе се изговорело Божјото име, Њутн ја подигнувал шапката и побожно се поклонувал.

Кога се смета дека е напразно изговорено името Божјо?

Тогаш, кога се изговара Божјото име без почитта што ја заслужува Бог, односно кога се изговара без побожност и непотребно. Така, на пример, кога се хули на Бога или се обесчестува најсветото име со пцост, тогаш напразно и бесмислено го изговараме името Божјо.

Напразно е изговорено Божјото име и кога се колнеме за сè и сешто или друг заколнуваме, како на пример, често употребуваните зборови: „Бога ми“ или „Жити Бога“ и сл. Ова значи лесномислено употребување на клетвата во обичните разговори. Тоа е напразно изговарање на името Божјо и тоа го забранува третата заповед од Декалогот.

Исто така, грешиме кон Бога и кон оваа трета Божја заповед и кога криво се колнеме пред Бога - кривоклетство, а дадената заклетва не ја исполнуваме. Така се заколнал некогаш Саул во Господа Бога, дека нема да го убие Давида (1. Цар. 19, 6), а ја погазил клетвата (1. Цар. 19, 10-11). Се заколнал така и Исав пред Јакова и др. Господ сака луѓето секогаш да ја зборуваат вистината и тогаш ќе нема потреба од заколнување, а ќе нема и кривоклетство. Оној, пак, што зборува лага, а се колне во Бога дека зборува вистина, заслужува казна Божја. Таа казна, таквите, секако ќе ја добијат на Божјиот суд, но некои,

ја добиваат и благовремено уште овде на земјава. Во народната песна се вели: „Уште зборот не до рече, му прснаа двете очи...“.

Во Киев живееле двајца пријатели Јован и Сергеј. Јован, пред својата смрт, еден дел од своите пари го дал на Никон, игуменот на Печерската манастирска лавра, за да ги раздаде на сиромаси, а останатиот поголем дел му го дал на пријателот Сергеј, велејќи му: „Еве, ти го оставам на грижа мојот малолетен син Захариј и овие пари, земи ги и чувај ги, па кога ќе порасне, дај му ги нему“. Сергеј ги зел парите и Јован умрел. Захариј, кога пораснал, му ги побарал парите на Сергеј, кои ги добил на чување. Меѓутоа, Сергеј му рекол: „Татко ти, сето свое богатство го даде на Бога. Од Него барај злато и сребро, а јас не ти должам ништо. Татко ти направи добро дело и сè што имаше го раздаде на сиромаси, а тебе не ти остави ништо, лути му се нему“. Захариј тогаш заплакал и продолжил да го моли Сергеја да му даде барем половина, барем една третина и на крајот барем десетина, но Сергеј бил неумолив. Тогаш Захариј му предложил на Сергеј да појдат в црква и пред иконата на Пресвета Богородица да се заколне дека не добил ништо од неговиот пријател Јован. Сергеј се согласил, дошол в црква, застанал пред иконата на Мајката Божја и рекол: „Се заколнувам дека од Јована, татко му на Захариј не сум земал никакви пари на чување“. Потоа пришол кон иконата да ја целива, но некоја невидлива сила го турнала назад и тој во избезуменост и силен страв, извикал: „Свети отци и духовници, спасете ме! Не дозволувајте да ме погуби немилостивиот ангел! Јас сум во рацете на злите духови и сега многу ѓаволи ме опкружија. Злато и сребро добив од татко му на Захариј на чување и тоа е скриено во мојата соба. Земете го, само спасете ме од злите духови!“ За ова дознале сите во манастирот и се исплашиле, а според зборовите на Сергеј ги нашле парите во негова та соба

Во Светото писмо забрането е колнењето и лесномисленото изговарање на името Божјо, во нашите општи разговори. Господ Исус Христос рекол: „**Јас, пак, ви велам: не колнете се воопшто: ниту во небото, оти тоа е престол Божји; ниту во земјата, зашто таа е подножје на нозете Негови; ниту во Ерусалим, оти тоа е град на великиот цар. Не колнете се ни во главата своја, зашто не можете ни едно влакно од косата своја да го направите бело или црно. Но зборот ваш да биде: да, да, - не, не, а сè што е повеќе од тоа, од лукавиот е**“ (Матеј 5, 34 37).

Значи ли дека со ова се забранува и секоја заклетва во општествениот живот - во судот или Црквата?

Клетвата е дозволена кога треба да се посведочи правдата за некој човек, на пример, на суд. Исто така, заклетвата ја зацврстува волјата и решеноста да се успее во доброто и да се чува правдата. Таква е заклетвата при воената обврска, при стапувањето во некоја судска и одговорна должност, при ракополагањето за свештеник, хиротонијата на епископ или изборот на архиепископ - поглавар на Црквата.

Употребувале ли клетва светите ангели и светите апостоли?

Во Откровението на светиот Јован Богослов се вели дека апостолот Јован видел ангел, кој **„се заколна во Оној, Кој живее во век и веков, и Кој го создал небото и сè што е на него, земјата и сè што е на неа и морето и сè што е во него и дека не ќе има веќе време“** (Откр. 10, 6).

И светиот апостол Павле го повикувал Бога за сведок на неговите зборови, велејќи: **„Бог ми е сведок колку многу ве сакам сите вас со љубовта на Исуса Христа“** (Филип. 1, 8).

Затоа, Божјото име треба секогаш да го спомнуваме со стравопочит и побожност, во молитвите и благопожелбите, како што се: **„Господ да ти помогне!“**, **„Со Божја помош!“**, **„Боже помогни!“** или благодарејќи, односно, искажувајќи благодарност кон Бога, велејќи: **„Му благодарам на Бога!“**, **„Голем е Господ!“**, **„Слава Тебе Господи, слава Тебе“** и сл. Вака правилно употребеното Божјо име е корисно, бидејќи и демоните се плашат од најсветото име. Тоа е најголемо и најсвето и секогаш треба да го изговараме со почит. На светите богослужби тоа се изговара со најголема почит и побожност.

8. Четвртата Божја заповед гласи:

„СПОМНУВАЈ СИ ЗА ДЕНОТ НА ОДМОРОТ, ЗА ДА ГО ПРАЗНУВАШ. ШЕСТ ДЕНА РАБОТИ И СВРШИ ГИ СИТЕ РАБОТИ, А СЕДМИОТ ДЕН ПОСВЕТИ ГО НА ГОСПОДА ТВОЈОТ БОГ!“

Оваа заповед инсистира на нешто што е нормално и соодветно за цивилизацијата во која припаѓаме и темпото на живеење кое го имаме. Мрзливоста не е сакана добродетел, но и претераното искористување на човековите сили како и воркоманијата и заслепеноста од работа кој е еден

современ негативен феномен не́ исклучува од заедницата и од можноста да се посветиме на Бога, семејството и на самите себе си.

Оваа заповед ни наредува шест дена да работиме, а седмиот ден да го посветиме на одморот, односно на Бога, бидејќи за шест дена Бог ги создаде небото и земјата со сиот жив свет, а на крајот, како круна на сите созданија, го создаде и човекот, а седмиот ден го остави за одмор (1. Мој. 2, 8; 2. Петр. 3, 8; Псал. 89, 4).

Бог му дал заповед на човекот да работи. Веднаш по создавањето го поставил човекот да работи и да господари над земјата и над сè што е на неа. Според тоа, заповедта за работа е прва наредба што им ја дал Бог на луѓето, на земјава.

Спасителот наш Господ Исус Христос и светите апостоли биле особено трудољубиви и ни дале пример дека треба и ние да бидеме трудољубиви и да работиме. Господ Исус Христос во Назарет, пред да ја започне својата месијанска дејност, работел кај дрводелецот Јосиф, а потоа постојано и без одмор проповедал и чудотворел меѓу луѓето. Апостолите го следеле примерот на Господа, па затоа, како што стои запишано во Светата Библија, светиот апостол Павле рекол: **„Кој не сака да работи, нека и не јаде“** (2. Сол. 3,10; Дела 20, 33-34), а светителите велеле: *„невработениот ум и слободните раце, ѓаволот брзо ги вработува со злодела“*. Без работа нема живот. Човековата рака е „жива алатка“, која Бог Создателот ја создал за да работи. Работејќи, ние стануваме соработници на Бога, оти Бог постојано работи, промислува и како Седржител управува со сè во вселената. Затоа, кога сакаш нешто да работиш, прекрсти се, помоли Му се на Господа и помисли дали Бог би ја работел таа работа, па така никогаш нема да работиш погрешна работа, а Бога ќе Го имаш за свој соработник и твојата работа ќе биде благословена и ќе вроди со плод.

Мрзливоста е тежок грев, од кој боледува само човечкиот род, бидејќи нема мрзливост кај животните. Затоа мудриот Соломон ги повикува луѓето да се угледаат на животните и вели: **„Оди кај мравката, мрзливче, види ја нејзината работа и биди мудар. Таа нема ниту началник, ни настојник, ниту заповедник; но ја приготвува храната лете, ја собира во време на жетва храната своја. Или оди кај пчелата и види, колку е трудољубива, каква пофална работа врши; трудот нејзин го употребуваат за здравје и**

царевите и обичните луѓе; неа ја сакаат сите, и таа е славна; иако по силата е слаба, но по мудроста е почитувана. До кога, мрзливче, ќе спиеш? Кога ќе станеш од сонот? Малку ќе поспиеш, малку ќе подремеш, малку со скрстени раце ќе полежиш; и ќе дојде сиромаштијата твоја како патник, и немаштијата твоја како разбојник. Ако, пак, не бидеш мрзлив, жетвата твоја ќе дојде како извор, а скудноста ќе избега далеку од тебе" (Изрек. 6, 6-11). Ете, малите животинки, мравката и пчелата, неуморно ги извршуваат своите работни задачи зададени од Бога - нивниот Создател, а човекот не ја почитува Божјата заповед.

Мрзливоста е оружје со кое злите духови ги убиваат душите на луѓето, оти мрзливо невработените, ѓаволот брзо ги вработува со злодела.

Целата вселена е огромна работилница каде што се работи. Кога ќе станеш наутро, ќе видиш дека сонцето веќе работело, како и водата, воздухот, тревата, растенијата, животните и сè што е на земјава. Само човекот може да се определи против работата, иако во неговото тело сè работи: и срцето, и дробовите, и бубрезите, и желудникот, и мозокот. Зошто само ти да бидеш неработник, човеку!?

Некој човек бил многу вреден и имал многу богатство. Тој имал три сина и две ќерки. Кога му забележувале дека не му треба толку многу богатство, тој велел: „Јас морам да ги обезбедам децата мои, па тие да не се мачат". Тоа го чуле неговите синови и си рекле дека имаат сè, па не треба да работат и станале мрзливи. По смртта на татко им навистина наследиле огромно богатство, па мрзливите деца почнале да живеат раскошно и неморално, трошејќи од наследеното. Татко им посакал да дојде од оној свет и да ги види своите синови како живеат без мака и без пот. Бог му дозволил и тој дошол во својот дом. Кога чукнал на вратата, му отворил некој непознат човек и таткото прашал каде се неговите синови. Човекот му кажал дека тие се во затвор. Мрзливоста и богатството ги одвеле по кафеани, станале пијаници, кавгаџии, неморални и убијци. Тогаш, нивниот татко воздивнал и рекол: „Ах, будала татко, јас мислев да создадам рај за своите деца, но сум им создал пекол".

Научете ги децата на работа, а не на уживање. Наследеното богатство е душепогубно за неработниците. На таквото наследство се радува повеќе

ѓаволот, отколку ангелот, оти ѓаволот најлесно ги расипува луѓето, особено неработните, преку наследеното богатство. Затоа работи, труди се и најнапред научи ги твоите деца да работат, да го ценат трудот и да уживаат во работата. Работењето да им причинува задоволство, а не наметнат товар. Со работата, тие ќе бидат од полза за себе, за своите најблиски и за општеството.

Во четвртата заповед, под „ден за одмор“ се разбира „неделата“, а и сите други празници посветени на Бога, на Пресвета Богородица и на светиите. До Христовото воскресение саботата била ден за одмор, а по воскресението Христово, христијаните започнале неделата да ја празнуваат како ден за одмор и во тој ден да се собираат на молитва, како што пишува во Светото писмо. Современите еретици - сектите, односно саботарите, се изјаснуваат против празнувањето на неделата како „ден Господов“, ден посветен на Бога. Тие ја празнуваат саботата и тоа според еврејскиот обичај. Иако знаат дека еврејските првосвештеници и старешини Го убија Господа Исуса Христа, затоа што не ја празнуваше саботата, тие, сепак, се на страната на Христовите убијци и се против Христа. Бог не наредил да се празнува саботата, туку седмиот ден да биде ден за одмор. Сабота (сабат) е еврејски збор и значи одмор. За нашата душа вистински одмор е оној ден кога Господ Исус Христос воскреснал од мртвите, ја победил смртта и ни дарувал вечен живот, а тој Голем Ден - Велигден - Ден на воскресението е неделата. Неделата се празнува како седми ден, по секои шест работни дена, седмиот е празникот, но не како последен ден од седмицата, туку првиот ден од седмицата, во кој воскреснал Спасителот наш Господ Исус Христос и затоа во црковнословенскиот и рускиот јазик, овој ден се вика „воскресение“, а на грчки јазик „Господов ден“, денот што му е посветен на Бога. Неделата е денот кога воскреснал нашиот Спасител Господ Исус Христос и со Своето воскресение ја победил смртта и го завршил делото на спасението на луѓето. Затоа се вели дека „секоја недела е Велигден“ и затоа Велигден секогаш е во недела. Во недела се случило и првото Христово јавување на апостолите по воскресението, како и слегувањето на Светиот Дух врз апостолите, па затоа и Духовден секогаш е во недела. Затоа, неделата станува празник за верниците во Црквата Христова.

Се спомнува ли во Светото писмо за празнувањето на неделата?

Во Светата Библија, во книгата Дела на светите апостоли се вели; „**Во првиот ден од седмицата, кога се беа собрале учениците за да прекршат леб**“, т. е. за извршување на Светата тајна Евхаристија (Дела 20, 7), значи се собирале во неделен ден на богослужение и ја празнувале неделата.

Дали во зборовите од четвртата Божја заповед, спомнувајќи си за „денот на одморот“, се подразбираат и други денови за празнување?

Да. Како што во Стариот завет под сабота се разбирале и други празнични денови, востановени за празнување, или за пост, како на пример, празниците: Пасха, Очистување и др., така и во Новиот завет, со оваа Божја заповед се опфатени и празнувањата на сите христијански празници и пости.

Христијаните уште од најстари времиња ги прославувале најважните настани од животот на Господа Исуса Христа и Пресвета Богородица. Така се востановиле и првите црковни празници. Потоа, почнале да ги празнуваат и деновите на светиите, коишто биле луѓе во сè исти со сите луѓе, но со својот побожен живот, непоколебливата вера и добрите дела го здобиле блаженството и славата на светоста.

Сите празници во Православната Црква се поделени на: Господови, Богородични, светителски и празници на ангелите и крстот. Во празничните денови Го прославуваме Господа, Мајката Божја и светиите.

Позначајни православни црковни празници се:

■ **ВЕЛИГДЕН - Воскресение Христово.** Тој е Празник над празниците.

■ **Дванаесет големи празници:**

Господови празници:

- Рождество Христово (Божик),
- Богојавление (Водици),
- Влегувањето на Христа во Ерусалим, (Цветници),
- Вознесение Христово (Спасовден),
- Педесетница (Духовден),
- Преображение Господово и
- Воздвижение на чесниот крст (Крстовден).

■ **Богородични празници:**

- Раѓање на Пресвета Богородица (Мала Богородица),
- Воведение на Пресвета Богородица во храмот (Пречиста),

- Сретение Господово,
- Благовештение (Благовец),
- Успение на Пресвета Богородица (Голема Богородица).

■ **Празници кои не се вброени во дванаесетте големи празници:**

- Обрезание Господово,
- Велики Петок (ден на страдањата и смртта на Господа Исуса Христа),
- Покров на Пресвета Богородица,
- Раѓање на свети Јован Крстител (Иванден),
- Светите апостоли Петар и Павле (Петровден),
- Отсекување на главата на свети Јован Крстител.

■ **Светителски празници:**

- Свети Климент Охридски
- Свети Наум Охридски,
- Свети Кирил и Методиј,
- Свети пророк Илија (Илинден),
- Света Петка (Петковден),
- Свети Никола (Николден),
- Свети Ѓорѓи (Ѓурѓовден),
- Свети Димитриј Солунски (Митровден),
- Собор на Свети Архангел Михаил (Арангеловден) и уште многу други.

Како треба да ја празнуваме неделата или празниците, односно деновите посветени на Бога?

Четвртата заповед вели во тие денови да не работиме, во смисла, да не ги вршиме секојдневните работи за да не се оттргнеме од богослужбата, односно од служењето на Бога во тие денови. Значи, во недела и во празник треба да отидеме во црква на богослужба, да посветиме грижа за душата, оти сите други денови работиме, главно, за телото, еве, тогаш е можност еден ден од седмицата да и дадеме особена предност на душата.

Без грижа за душата човекот духовно овенува и се суши. Затоа, во тие денови, треба духовно да се поткрепиме и да се освежиме, а тоа значи, да појдеме в црква на богослужение, да се помолиме на Бога, да ја читаме Библијата и други книги со душекорисна содржина. Во недела или празник треба да мислиме повеќе за Бога, да зборуваме за Бога, да водиме побожни разговори, да појдеме на посета кај болните и затворениците, да им

помогнеме на немоќните, старците и сиромашните и да правиме и други добри дела. Ете, тоа значат зборовите: „тој ден посвети го на Господа твојот Бог“. Се разбира, овие побожни дела можеме да ги правиме и во работните денови, ако не бидеме спречени од секојдневните животни обврски, грижи и проблеми, но затоа, пак, Бог ни ги дал неделата и празниците и со заповед ни одредил тие дни да ги посветиме на молитвата и на добрите дела.

Ако постапуваме според оваа Божја заповед и ако ја исполнуваме правилно, тогаш, празнувајќи ја неделата со молитва кон Бога и со добри дела кон луѓето, ние ќе ја крунисаме со добро седмицата што изминала и ќе се чувствуваме духовно радосни - блажени.

Само со од Бога благословена работа се постигнува потребното и тоа ни прави духовно задоволство и пријатни чувства, па ни служи за телесна и душевна корист. Така, честопати работењето во недела или во празник на луѓето им донело казна од Бога или пак, од сработеното во тој ден, место корист се добило штета.

Некој атеист (безбожник) не Го почитувал Бога, па ниту Божјата заповед за одмор. Тој, за инает, во празник или во недела одел на работа. Еднаш, во недела, го земал коњот и, минувајќи крај црквата, оние што оделе в црква ги нарекол безработници, ги навредил и нив и Бога со погрдни зборови и си заминал. Цел ден се мачел и тој и коњот без одмор. Продолжил со работата и во понеделникот и во вторникот, а во средата се разболел и тој и коњот. Потоа, долго време ги гледал сите како одат на работа, а тој седел болен и очаен. Него Бог го казнил во моментот, а многумина, слични на него, Бог не ги казнува веднаш, поради Неговото долготрпение, па ги чека да се поправат и да престанат со гревот. Но секој ќе излезе пред судот Божји и секој праведно ќе добие според зборовите и делата свои.

Затоа, седмиот ден - неделата, посветете ѝ го на душата, на духовното закрепнување со зајакната молитва, како што рекол Бог во четвртата заповед.

Наредните заповеди имаат понагласена морална конотација, директна заповедничка и етичка смисла. Тие говорат за нашите морални обврски кон ближните. Бидејќи никој помеѓу ближните не ни е поблизок од нашите

родители, првата од овој дел од заповедите говори токму за нашата врска со родителите.

9. Петтата Божја заповед гласи:

**„ПОЧИТУВАЈ ГО ТВОЈОТ ТАТКО И ТВОЈАТА МАЈКА ЗА ДА ТИ БИДЕ
ДОБРО И ДА ПОЖИВЕЕШ ДОЛГО НА ЗЕМЈАТА!“**

Во оваа заповед се бара од нас да ги почитуваме своите родители достоинствено и со уважување. Света должност на децата е да ги почитуваат и да ги сакаат своите родители. Почитувањето на родителите, на децата им носи благослов и од Бога и од родителите, а непочитувањето, носи проклетство и несреќа.

Родителите ги сакаат своите деца со особена љубов, која ја надминува секоја друга љубов. Љубовта на родителот кон своето чедо се гледа уште пред да дојде на овој свет. За своето чедо родителите се готови да поднесат и најголеми жртви. Родителската љубов го следи своето чедо насекаде, па дури и кога тоа не е крај родителите, туку некаде далеку. Љубовта на родителите никогаш не престанува. Вистинската љубов на родителот кон своето дете може сè да прости. Таа љубов може да надмине и најголема грешка и проблем на детето со цел да му помогне да ја согледа грешката и да го упати во доброто. Родителската љубов е подготвена да прифати и жртва заради своето дете. Родителите треба да бидат постојано жива слика за добар пример на своите деца.

Значи, должност ни е не само да ги почитуваме, туку и да ги сакаме своите родители, а со тоа ќе добиеме и благослов од Бога и среќен и долг живот на земјава, оти така заповеда Бог.

Како ја искажуваме својата почит кон родителите?

- Ако се однесуваме кон нив со љубов и почит;
- Ако не ги навредуваме ниту со зборови, ниту со нашите постапки;
- Ако внимаваме со ништо да не ги посрамиме пред светот;
- Ако ги слушаме нивните добри совети ценејќи го нивното животно искуство;
- Ако сме им благодарни за сè што ни дале;
- Ако ги сакаме како што тие не сакаат нас;
- Ако се грижиме за нив за време на болест;

- Ако ги помагаме во нивната старост;
- Ако не ги разгневуваме;
- Ако се молиме за нивно добро и за нивно спасение;
- Ако и по нивната смрт си спомнуваме за нив, ги исполнуваме нивните аманети и се молиме за нив, правејќи помен и добри дела (давајќи милостиња) за нивните души (2. Мак. 12,43 44; Јерем. 35,18 19).

Таквите деца се украс на христијанското семејство.

Во Светата Библија се вели:

„Мудриот син го радува татка си, а безумниот син е тага на мајка си“ (Изрек. 10,1). **„Ако имаш синови, поучувај ги; од малечки свикнувај ги на послушност“** (Мудр. Сир. 7, 25). Мудриот Сирах вели: **„Почитувај ги татко ти и мајка ти со сето свое срце; не заборавај ги родилните болки на твојата мајка. Помни дека од нив си роден; што можеш да им дадеш за сето она што го направиле за тебе?“** (Мудр. Сир. 7, 29-30). Товит, својот син Товија, пред да умре го посоветувал и му рекол: **„Синко, кога ќе умрам, погребни ме и не ја оставај мајка ти; почитувај ја во сите денови на твојот живот, угодувај ѝ и не огорчувај ја. Спомнувај си, синко мој, дека таа се измачила многу за тебе уште додека била бремена со тебе, а кога ќе умре, погребни ја покрај мене во истиот гроб“** (Товит 4, 3 4). Свети апостол Павле вели: **„Вие, деца, бидете им послушни на родителите свои, во името на Господа, зашто тоа е справедливо. „Почитувај ги татка си и мајка си!“ тоа е првата заповед со ветување, 'за да ти биде добро, и да живееш долго на земјата'. И, вие, татковците, не дразнете ги децата свои, туку воспитувајте ги во науката и стравот Господов!“** (Ефес. 6,1-4).

Господ Исус Христос во Новиот завет ја повторил оваа заповед пред луѓето (Матеј 15, 4), а лично Он ја почитувал оваа заповед и со дело и со збор искажувајќи достоинствена почит и грижа кон Својата Мајка Пресвета Богородица (Матеј 15, 3-7; Лука 2, 51; Јован 19, 26).

И свети апостол Павле вели: **„Децата, на родителите свои бидете им послушни во сè, зашто тоа Му е благоугодно на Господа!“** (Кол. 3,20). Царот Соломон достоинствено ја почитувал својата мајка Вирсавија и секогаш на нозе ја дочекувал, станувал пред неа и ѝ се поклонувал (3. Цар. 2,19), а ист е и примерот со царот Александар Македонски и неговата мајка Олимпија.

Почитувајќи ги родителите, ние се учиме да ги почитуваме авторитетите на своите претпоставени, свештените лица, учителите, кумовите, постарите луѓе и други. Во семејствата каде децата ги почитуваат своите родители секогаш владее хармонија и децата подоцна, како возрасни, стануваат добри, самостојни членови на заедницата. Затоа, ќе речеме дека врз петтата Божја заповед се темели радоста и хармонијата во семејството и во општеството. Се разбира, во некои случаи може да се отстапи од покорноста кон родителите. Тоа е дозволено кога родителите бараат од нас да направиме нешто противно на Божјиот закон или верата. Тогаш важи правилото од светите апостоли, дека треба да Му се покориме на Бога, а не на луѓето (Дела 4,13). Така постапила и света Злата Мегленска и многу други светители и свети примери, кои не ги послушале своите родители, кои им советувале да се одречат од Господа Исуса Христа.

Има и еден ваков пример: Во паркот се среќаваат двајца пензионери и едниот му се жали на другиот од своите деца, нарекувајќи ги разбојници и кажувајќи дека дури и го малтретираат и го тепаат.

Другиот веднаш го прашал:

- Извини, пријателе, а која вера си ти!?

- Јас сум атеист. Јас сум без вера и не верувам во Бога!

- А, така ли! рекол другиот човек. - Е, па пријателе, ти со какво право бараш децата да те почитуваат и да ја пазат петтата Божја заповед - за почитување кон родителите, кога ти не знаеш ни за првата - за Бога? Зошто се лутиш на своите деца? Ти лично си им покажал пример на непочит преку твоето непочитување кон Бога Отецот. Размисли добро во кого е вината!?!...

Со петтата Божја заповед се бара од нас, напоредно со родителите да ги почитуваме и оние, кои на каков било начин ги заменуваат родителите. Тоа се духовните отци, кои се грижат за нашиот духовен развој и спасение и кои се молат за нас (Ефес. 13, 17 и 1. Петр. 5, 2 3). Потоа, воспитувачите, учителите, добротворите, кои се грижат за нас, не учат, не воспитуваат и ни овозможуваат сè што е за нас добро и корисно.

Со оваа заповед од нас се бара должна почит и кон постарите луѓе, кои имаат животно искуство и можат да ни дадат добар совет. Во Светото писмо се вели: **„Пред се до лице станувај, почитувај го лицето на старецот и плаши се од Господа, твојот Бог“** (3. Мој. 19, 32).

10. Шестата Божја заповед гласи: „НЕ УБИВАЈ!”

10. 1. Убиство на ближниот

Шестата заповед го забранува убиството на ближниот извршено од омраза, завист, корист или од одмазда (крвна освета).

Бог го создава човекот и му дава живот. Затоа ние не можеме и не смееме да го одземеме она што не можеме да го дадеме, она што е туѓо - Божјо, а не наше.

Ние сме Божји, а не наши. Кога ќе му скршиш грне на грнчарот, не чувствува болка грнето, туку грнчарот. Исто е и кога убиваш човек - болката на човекот е помала, отколку болката Божја. И, ако мораш да му го платиш скршеното грне на грнчарот и да одговараш за тоа, уште повеќе мораш на Бога да Му го надоместиш одземениот човечки живот и затоа убиството на другиот, претставува истовремено убиство и на себеси - самоубиство, оти убиецот е духовно убиен.

Затоа и кога сме полни со омраза и гнев кон својот ближен и кога крцкаме со заби пред својот противник, да се сетиме на Божјата заповед „НЕ УБИВАЈ!” и да не ги забораваме зборовите на Господа Исуса Христа: „***Cume што се фаќаат за нож, од нож ќе загинат***” (Матеј 26, 52).

Никој на овој свет не може да рече: „Животот е мој”. Животот нам ни е даден како дар од Бога. Никој не се родил и не дошол на светов по негова заслуга, по лична желба и барање. Бог ни го дал животот и ние сме Божји и затоа ќе полагаме сметка за добиеното, како сме го употребиле.

Никој нема право да одземе ниту нечиј туѓ живот, ниту својот.

10. 2. Самоубиство

Исто така, со оваа заповед се забранува и самоубиството, кое е еднакво на убиството, дури и полошо, бидејќи нашиот живот не ни припаѓа нам, туку на Бога. Самоубиецот не се убива само себеси, туку со себеубиството тој го убива и таткото на своето дете, сопругот на својата жена, братот на својата сестра или брат, синот на својата мајка и татко итн., а за тоа никој од нив не е согласен.

Светата Христова Црква самоубиството го смета како претежок грев. Блажени Августин рекол: „Оној што со самоубиство се убива себеси, тој убил еден човек“. Значи, самоубиецот се става на исто рамниште со убиецот, дури и полошо.

Во Светата Православна Црква самоубиството строго се осудува. Имено, според Четирнаесеттиот канон на Александрискиот патријарх Тимотеј, над самоубиецот не се извршува опело и црковен погреб. Православната црква определила строга казна дури и за обидот за самоубиство. На оној, кој се обидел да се самоубие, Црквата му наложува 12 години епитимија. Можеби ова изгледа престоого, но оваа строгост произлегува од милоста на Црквата. Со ваквата строгост Црквата сака да ги предупреди луѓето за вечната пропаст. Во Светото писмо спомнати се само двајца кои самите си го одзеле својот живот: Првиот е Ахитофел - предавникот на царот Давид и вториот е Јуда - предавникот на Господа Исуса Христа.

Бог допушта и страдања, и болести и тешкотии во животот, но целта е и преку сите горчини да ја излекува душата од гревот и да ја подготви за вечното спасение. Затоа, колку и да ти е тешко некогаш, сети се: прво, дека Бог знае за твоите страдања, ги допушта и ќе ти помогне; и второ, дека Бог ја знае твојата сила и рекол: **„Кој претрпи до крај, ќе биде спасен!“** (Матеј 10, 22; 24, 13; Марко 13, 13).

Ако ти дојде некогаш мисла за самоубиство, веднаш отфрли ја како злонамерна и дошепнување од ѓаволот и не ја задржувај во себе.

Човек, кој е верник и кој е украсен со добродетелите: вера, љубов и надеж, никогаш нема да крене рака на себе и нема да си го одземе животот. Евангелската наука го храбри и го теши човекот кога е во неволји и тешкотии во животот. Таа му ја дава вистинската слика на животот.

Самоубиството е хула на Светиот Дух, бидејќи со него се разрушува храмот на Светиот Дух, а човечкото тело е „храм на Светиот Дух“.

Човекот кога ќе реши да се самоубие, тој прво Го истерува Светиот Дух од себе, потоа му се помрачува разумот и на крајот го извршува делото и се лишува од сите Божји дарови и од вечното небесно царство.

Самоубиството е најтежок смртен грев, затоа што по убиството човекот може и да се покае, а со самоубиството се лишува и од таа можност. Затоа Црквата, самоубијците како непокајани грешници не ги погребува според

црковниот обред, освен во извесни случаи и тоа со одобрение од епископот (кога медицински ќе се докаже дека самоубиецот бил во тешко душевно растројство, без сознание и здравомислие).

Убивањето или самоубиството е смртен грев за кој нема простување!

И абортусот е грев - убиство.

10.3. Абортус

Насилното уништување на плодот во утробата или прекинувањето на плодноста се нарекува абортус. Потеклото на овој збор е од латинскиот јазик, но и денес е во широка употреба како во науката, медицината, така и меѓу народот. Во македонскиот јазик адекватен израз би бил чедоморство, чедоубијство или, како што вели народот, пометнување. Абортусот може да биде ненамерен или намерен. Ненамерен, или спонтан абортус, се нарекува оној кога мајката од било кои здравствени или други причини неможе да го додржи плодот во утробата, па за да не би настанале посериозни последици, понекогаш опасни и по нејзиниот живот, приморана е, против сопствената волја и желба, да се ослободи од него. Таквиот абортус Црквата не го смета за грев, но и покрај тоа, мајката е должна да дојде в црква и да ѝ се прочитаат одредени молитви. Она што задава сериозен проблем за Црквата, особено во денешно време, е намерниот абортус. Тој може да биде како последица на прељуба, меѓусебен договор на сопружниците, прекинување на брачната заедница и сл. Како и да е, секој вид намерен абортус Црквата го смета за тежок грев – УБИСТВО со умисла на сопственото чедо, дете или плод.

Чедоморството е крвав дожд кој со своите крвави капки постојано, и дење и ноќе, ја полева земјата и ја претвора во крваво место на живеење. Уште при самото зачнување, почнува да живее едно живо човечко битие, со свое тело, иако целосно не е оформено, и со своја бесмртна душа која нетрпеливо го очекува денот на нејзиното просветлување со Христовата светлина преку светата тајна крштеание. Затоа, за Православната Христова црква, чедоморството или абортусот претставува убиство од најтежок вид, бидејќи на тој начин се лишува од живот еден човек кој немал можност да биде удостоен да се очисти од првородниот грев преку светото крштевање.

Чедоморството е нем крик на беспомошните жртви кој од ден на ден се погласно и погласно ја потресува земјата што се претвара во духовна пустина. Нема кој да ги чуе и утеши. Како што вели Спасителот: „слушаат и не чујат“ (Мт. 13,13). Нивниот тажен глас не допира до срцето на мажот-убиец и жената-чедоморка, кои по убиството на своето несакано чедо ја изгубиле радоста, љубовта и совеста. Абортусот се коси со **шестата заповед Божја која гласи – НЕ УБИВАЈ!**

10. 3. 1. Зошто абортусот е грев?

Според учењето на Православната Црква (исто учи и Римокатоличката Црква) човекот е психофизичко суштество составен од душа и тело, создаден е од Бога по Негов лик и подобие. На почетокот од Библијата (Пост. 1-2) читаме: откако Бог го создаде светот на крајот го создаде и човекот како круна на сè што е создадено. Телото го направи од кал, од земја, а со вдахнувањето на духот - го оживеа. Така беше создаден првиот човек Адам. Потоа ја создаде и жената Ева и им заповеда: “Плодете се и множете се...” (Пост. 1:28). За разлика од создавањето на првите луѓе, подоцна, а и денес, физичкиот дел од човекот – телото се создава на поинаков начин – преку раѓање, но и покрај тоа, во никој случај не може да се исклучи Божјото присуство, особено околу оживувањето на плодот. Штом плодот во утробата зачне и оживее, тој веќе добива душа од Бога и постанува човек, без разлика што за извесен период ќе се оформува во утробата на мајката.

Зборувајќи за создавањето на човекот, Св. Григориј Ниски вели вака: “Кога Библијата зборува дека човекот е создаден по лик и подобие Божјо тоа значи дека, ликот му е даден (од Бога), а подобие тоа зададено или заповедано. Според тоа, секој човек во себе носи драгоцен лик Божји. Затоа секој атак по животот на другиот или сопствениот, всушност е атак и врз Бога. Секој човек на земјата доаѓа по Божја волја, Бог е Тој Кој ни го дава животот и само Он може да ни го прекине. Бидејќи Црквата првенствено се грижи за вечното спасение на душата на човекот, затоа Нејзина должност, покрај другото, е да се бори против овој грев. И не се во право сите оние кои настојуваат да го отргнат нејзиното присуство и влијание во решавањето на овој проблем велејќи: не е тоа работа на Црквата!?”

10. 3. 2. Црковните канони и абортусот

Во Светото Писмо нема забрана за абортусот, но тоа никако не значи дека и го одобрува. Овој деликт во времето на апостолите не бил многу познат и раширен. Но во Светото Предание, кое е исто така е веродостоен извор за учењето на Црквата, среќаваме Христови зборови кои не биле вклучени и запишани во Светото Писмо, но кои, сепак, го забрануваат абортусот. Така во заповедите на 12-те апостоли читаме: “Не приготвувај отрови, не убивај го детето во утробата, ниту веќе роденото“. Во второто послание на Св. Климент Римски стои: “Овој век и идниот – се непријатели: едниот дозволува прељуба и предвремено исфрлање на плодот од утробата и среброљубие, а другиот тоа строго го забранува“. Тоа доволно сведочи дека во свеста на првите христијани оваа заповед имала важност како Божја. И најстарите соборски правила, кои и денес се сочувани, не само што ја потврдуваат оваа заповед, туку и наложуваат казни – доживотно одлучување од Црквата (забрана за причестување) и тоа, како за жените кои пристапуваат кон овој чин, така и за оние кои помагаат во тоа.

Абортусот е убиство! Ваквиот навидум строг став потекнува од цврстата увереност дека Духот на животот пребива уште во репродуктивните клетки преку чие оплодување се зачнува човечкиот ембрион. Стадиумот на развојот на ембрионот, во таа смисла, не игра пресудна улога.

Животот е живот. Како што веќе рековме, санкциите му припаѓаат на вонвременит (вечносниот) контекст, па затоа и во овој случај тие се сосема доволни и целисходни, ако се сфатат сериозно и се почитуваат.

Свети Василиј Велики во своите канонски правила одредува: жената која смислено го убива зачнатиот плод во својата утроба да подлегне на грев и тоа за двојно убиство – убиство и самоубиство, затоа што при таквите обиди жените често умирале. Тој одредува покајание од 10 години и тоа да се мери според начинот на покајанието, а не според времето. За оние, пак, што помагаат во тоа, како лекарите, бабиците, акушерките и други лица, одредува уште построга казна (забрана за причестување и лишување од Црквата за 20

години), затоа што тие го прават тоа од материјален интерес и подлегнуваат под епитимија, казна како слободни убијци.

Шестиот Вселенски собор, чии правила Сцетата Црква и денес ги признава, во 91-то правило завзема конечен став по ова прашање. “Жените кои даваат пијалоци или други средства за уништување на плодот, и жените кои ги употребуваат, се подвргнуваат на епитимија за човекоубијци“. Тоа значи за оние жени кои го уништуваат плодот во својата утроба предвидена е казна од десет години епитимија или одлучување од Црквата т.е од светата Причест, а за оние кои од материјални или други побуди извршуваат, над други такви жени, уништување на плодот, подлегнуваат под казна за смислено убиство, на доживотно отстранување од Црквата, односно од светата Причест, или не помалку од 20 години.

Бидејќи кон оваа пракса почнале да прибегнуваат и жени во брак, истиот собор за нив предвидува казна од 20 години епитимија како убијци со умисла. На таквата казна подлегнуваат и татковците на усмртените со абортус деца, ако тоа е направено со нивна согласност.

Денес абортусот се извршува на поинаков начин и под надзор на стручни лица, но тоа во никој случај не ја намалува одговорноста, затоа што суштината на гревот е иста и одговорност сносат сите кои се вклучени во тоа.

10. 3. 3. Граѓанските закони и абортусот

Светските закони, оперираат со староста на ембрионот како начин, сепак да се контролира прекинувањето на бременоста, бидејќи некаква граница и критериум сепак мора да постои. Освен ваквата законска определба, во некои држави е пропишан и посебен закон за забрана на абортусот. Навидум, тоа изгледа како конечна победа на приврзаниците на право на живот. Но, многугодишната практика од примената на ваков закон, рака на срце, покажува дека тој како таков најчесто, а ако не и по правило, е контрапродуктивен. Во таа смисла, закон за забрана на абортусот е најпогрешниот начин да се реши проблемот. Тој само може да произведе добро разгранета псевдомедицинска мафија. Дури и со алармантниот број абортуси, каков што е денес во светов, и

со целата идеологија на хиперлиберализам, сите се единствени и противниците и оправдувачите на абортусот, дека дивите „клиники“ за абортуси се врвот на ужасот и крајна инстанца на примитивизам и декаденција на едно општество.

Со донесување закон за забрана на абортусот, практично целата работа само се става во рацете на џелати-профитери, вештерки и убијци, кои тоа ќе го прават за многу пари (а тоа значи брзо ќе станат одлучувачки фактор во општеството), а ризикот убиството да биде двојно (и мајката и детето) стократно се зголемува. Замислете си ја таа концентрација на пари и неморал која ќе одлучува за сите витални, буквално витални, процеси во една држава!? Наместо забрани и бирократски паравани, и на прашањето на абортусот, како и на многу други прашања, кои како етос или како општествен феномен се нуспродукт и симптом на една многу подлабока криза треба да им се пристапи детално и сеопфатно.

Во граѓанските закони овој проблем е различно третиран и затоа во секоја земја или држава различно се постапува. Тоа, зависи од идеолошката определеност и од општественото уредување на државата. Општ е впечаток дека кај народите со муслиманска вероисповед намерниот абортус е многу ретко застапен или подобро релено, најстрого забранет. Иако некои во тоа гледаат голем архаизам, заостанатост и примитивизам, сепак, во стратегијата на таа религија тоа има суштинска важност.

Во Република Македонија, состојбата е, може слободно да се рече застрашувачка. Според официјални податоци кои беа објавени во јавноста пред 10-тина години во Република Македонија годишно се извршуваат од 28.000 до 30.000 абортуси. Од тие само во Скопје околу 13.000. Од сите тие само 5% се жени албанки или од муслиманска вероисповед и тоа исклучиво ако се работи за спонтан абортус. Ова е алармантен знак за сите нас особено за Црквата. Ако Црквата се грижи за душевното спасение на верниците и за очување на нацијата, крајно време е нешто да се стори, ако не да се застане, барем да се намали овој деликт. Особено во денешно време кога идеолошките бариери се срушени, Црквата треба да го употреби целиот свој авторитет и влијание кај надлежните државни органи.

На крајот ќе речеме: абортусот е штетен и за верата и за нацијата. Неслучајно е речено дека е рак на душата кој тешко се лечи. Наша должност и императив пред Бога и пред нацијата е со сите сили да се бориме против ова зло оти секој вид пасивност е и наше соучество и наш грев. Еве, како е запишано во Светата Библија: **„И го создаде Бог човекот според образот Свој, според образот Свој го создаде; машко и женско ги создаде. И ги благослови Бог, и им рече: „Плодете се, и множете се, и наполнете ја земјата’...”** (1. Мој. 1, 27-28).

Според тоа, никој нема право да убива и да уништува луѓе или да го спречува нивното раѓање.

Децата се голема радост на родителите и за нив Господ Исус Христос рекол: **„Оставете ги децата да приоѓаат кај Мене и не пречете им, зашто на такви е царството Божјо. Вистина ви велам, ако не се повратите и бидете како деца, нема да влезете во царството небесно”** (Марко 10, 14 и Матеј 18, 3).

Абортусот е директно противставување на Божјата волја, зборови и дејствување. Затоа, тој е грев, тоа е убиство и грев над гревовите. Со абортусот се уништува човечкиот живот уште во зачнување, а со тоа се нарушува Божјата заповед за раѓање. Абортусот е грев и кон Бога, и кон човекот, и кон општеството и кон семејството.

10. 3. 4. Празни надмудрувања

Да не беше темата толку алармантна и чувствителна, а и постојано актуелна, веројатно немаше да постојат толку емотивни реакции на неа. Многу навреди и празни надмудрувања се изрекуваат, а тоа не е цел ниту на заложбите кои се обидуваат да го осудат, ниту на оние што се обидуваат да го оправдаат чедоубиството. И сето тоа го дефокусира вистинскиот проблем. Губиме енергија во бесконечни расправи, а животот, или поточно животите си одат. „Не лажете се“, вели свети апостол Павле, „Лошите зборови ги расипуваат добрите обичаи!“

Лошите зборови ги расипуваат добрите обичаи. Се спомнаа мирисни цветчиња, крвави бебиња, сластољупци и среброљупци, фетуси, инквизиции, распуштени жени, стереотипи и општи места од кои, наместо решение, може

само да добиеме мигрена, а правото на избор или правото на живот да се претворот во логичката дилема за кокошката и јајцето. Многу е наивно да очекуваме спорот да се реши преку ноќ. Конечно, затоа тој постои со векови. Но, некаде секако треба да се почне и тоа со конструктивен пристап. Ако инсистираме на правото на избор, тогаш тоа треба да важи за сите. Со сила никого не можеме да го натераме да не греши. Конечно, и Бог апсолутно ја почитува нашата слобода да чиниме добро или зло. За санкциите е резервиран есхатолошкиот план. Оној, пак, што има избор, има и одговорност. Да се послужиме со обратна перспектива во аргументите. Ако жената има право на избор да абортира, велиме ако, ако брачниот консензус е прифатлив во ставот да го екстерминира својот пород од хигиенски или концептуални причини, ако дури и советот на родителите или поiskusните треба да се земе за валиден, тогаш правото на избор треба примарно да им се посочи и на оние што се подготвуваат професионално да се занимаваат со оваа гранка на медицината уште во процесот на образованието. А истото подоцна да им се овозможи и низ лекарската практика. Која Хипократова заклетва би се противела на ставот тој или таа да одбие да го изврши абортусот. Имено, во ваква ситуација медицинското лице ја добива можноста и да поучува. Да бидат учители за психофизичкото здравје. Треба малку посериозно сите да се зафатиме со феноменот избор. Луѓето секогаш ќе имаат различни ставови за ова, како и за многу други прашања. Но ако се инсистира на право на избор, тогаш сите треба да се залагаме за фер плеј. Оној што го прави изборот, оној што совеста ја обременува или ја олеснова со тој избор, да биде добро упатен во сите аспекти на она што го презема. Ако аргументите ни служат само за заплашување или за правење паника, за релативизирање или за терање вода на својата воденица, тогаш тоа не е ниту полезно ниту морално оправдано. Па зарем личност која е ставена пред дилемата дали да го сочува или да го убие животот во себе не е веќе доволно во паника, страв и во конфузија? Тоа е она што како заедничка цел и ориентација можеме да го направиме. Да дадеме можност, човекот ставен пред дилемата на животот да резонира по силата на слободната волја, имајќи ги в рака сите аргументи и аспекти, консеквенции и искуства. Потоа секој ќе го понесе својот дел од одговорноста. Зашто одговорни сме и за она (зло) што сме го направиле, подеднакво како и за она (добро) што не сме го направиле. Луѓето во својата природа не се монструми,

но незнаењето може да предизвика монструозни последици. Зарем може да претпоставиме дека некој мирно ќе спие по касапница од некаков медицински потфат, дури и минорен? Прашајте ги хирурзите што вршат ампутации? Тие искуства бараат огромни емотивни или духовни компензации.

Да заклучиме. Тоа што ни е примарно потребно е без страсти и надитрување да ги дефинираме приоритетите во заедничкиот ангажман за решавање на ова, повторно ќе кажеме, витално прашање. Семејството, религиозната мисија, медиумите, училиштето (особено веронауката), програмите на политичките партии, националните стратегии, сите треба да имаат соодветен удел. За едни тоа секогаш ќе биде грев, а за други хигиена, но за мнозина тоа и понатаму останува несфатлива дилема. Во ставовите треба да се поучуваме во полза на животот и во полза на иднината. Инстант-решенијата и брзоплетоста нема да ни помогнат, ни во законите ни во практиката. Зашто, конечно, абортусот е инстант-решение пар екселанс. Најлесниот избор најчесто е најпогрешниот.

10. 4. Убиство во војна, смртна казна, несакано убиство...

Единствено, убиствата по неопходност не се противни на шестата Божја заповед, а такви се убиствата во војна за одбрана на својата татковина (2. Мој. 14, 13-14; 31, 6-8; 2. Парал. 10, 15), бидејќи тогаш се брани честа, слободата и својот живот и животот на своите ближни, а со тоа убиство се спречуваат едно или повеќе убиства што би ги направил напаѓачот. Такво е и убиството по должност, кое е извршено врз злосторник осуден на смртна казна.

Но, дали е дозволено христијаните да учествуваат во војна и допуштена ли е смртната казна?

Војната е големо зло, но учеството во неа е дозволено за одбрана на татковината и честа - во одбранбена војна, за да се спречи злото и да не се шири.

Смртната казна, исто така е големо зло, но тоа е допуштено во такви случаи, кога тоа се јавува како единствено средство за спречување на многубројни убиства, на пример, во војна (2. Мој. 21 глава).

Како да ги разбереме несаканите убиства и зошто и за нив се наложува

црковна епитимија?

Затоа што оној, кој не сакајќи извршил убиство, не бил доволно внимателен во сè за да ги отстрани можностите и причините за несреќата што се случила. Но, ако и во тоа не е виновен, што тогаш? Тогаш, тој прима помала епитимија за испитување на својата совест - сам да се себеиспита и да види дали Бог не допуштил да се случи несреќата како последица на неговите поранешни гревови.

Покрај телесните, постојат и духовни убиства. Оваа заповед ги забранува и нив.

Духовно убиство е кога се убива душата со одвојување од Бога преку соблазни и други начини и се наведува на грев и неверие. Одговорноста на душеубијците е поголема од одговорноста на телоубијците, се вели во Светото евангелие (Матеј 18, 6).

Кој е најстариот и најголемиот убиец во светот? Ѓаволот. За него Христос рекол: „**Тој е човекоубиец од почетокот**” (Јован 8, 44). Кога не би го спречувал Бог, ѓаволот би ги убил сите луѓе во светов. Зошто? Од завист. Тој знае дека луѓето треба да го наследат царството небесно кое тој го изгубил и затоа ги мрази луѓето. Затоа тој и се нарекува човекомразец.

Но Бог, бидејќи е човекољубив, од љубов кон луѓето, ги чува нивните животи од ѓаволското зло. Луѓето убијци, пак, се само орудие и инструмент на ѓаволот, кои доброволно го послушале него и направиле зло.

Не треба да убиваме ниту животни без потреба, ниту да се изживуваме со нив. Бог ги казнува и оние, кои ги мачат безмилосно и ги убиваат без потреба невините и недолжни животни, бидејќи и тие чувствуваат болка како и луѓето.

Грубоста кон животните преминува и во грубост кон луѓето. Еден разбојник пред да биде обесен изјавил: „Јас во младоста бев многу жесток и груб кон животните и на тој начин моето срце стана жестоко и сурово, па така, потоа лесно убивав и луѓе, но еве, својот живот го завршувам на бесилка”. Со животните треба да се однесуваме пристojно, хумано и да ги заштитуваме. Затоа и постојат разни форуми, организации и друштва за заштита на животните. Многу животни се пријатели и добротвори на луѓето, спасувајќи ги од разни зла и несреќи. И птиците се големи пријатели на луѓето и добротвори, па и нив треба да ги заштитуваме и да не ги убиваме без потреба.

Еве, на пример, само една ластовичка дневно уништува околу 5 000 муви, комарци и други инсекти со кои се храни. Така, за еден месец, две ластовички уништуваат околу 300 000 инсекти, а за цело лето додека си заминат, ќе уништат повеќе од 2 000 000 (два милиона) штетни инсекти. Тоа е голема корист за човечките населби, инаку луѓето не ќе можат да се одбранат од инсекти, муви и комарци и од заразните болести што ги шират и ги пренесуваат.

Добрината кон животните и кон птиците честопати Бог ја наградува со добро.

Така, шестата Божја заповед, забранувајќи ги сите видови убиства, бара од нас да го чуваме нашиот живот и животот на нашите ближни. Со тоа не учи да ги сакаме луѓето, да им помагаме во неволјите, во несреќите, болестите, жалостите и немоќите, да се однесуваме љубезно и со почит, да ги измируваме скараните, да проштаваме навреди и добро да правиме секому, дури и на нашите непријатели. Така заповедал Господ Бог и Спасителот наш Исус Христос во Светото Евангелие.

Оваа Божја заповед, која вели: „Не убивај!”, ја нарушуваат оние:

- кои убиваат со какво било оружје или средство;
- кои посакуваат смрт за својот ближен;
- кои го мразат својот брат (1. Јов. 3,15);
- кои со лоши зборови, лоши совети и примери го соблазнуваат својот ближен и го тераат кон убиство или самоубиство и сл.;
- кои имаат омраза, завист и злоба кон другите;
- кои предизвикуваат караници и тепачки, загрозувајќи ги другите;
- кои навредуваат стари луѓе или немоќни и болни;
- против оваа заповед грешиме и тогаш, кога можеме да го спасиме својот ближен од смрт, а не му помагаме, па дозволуваме да умре, на пример, го гледаме дека умира од глад, а не му даваме да се нахрани, ако имаме; или го гледаме дека е тешко повреден, давеник и сл., а ние не му помагаме, а можеме да го спасиме;
- кога со тешка работа и стравотни закани некого го исцрпуваме и му ја

забрзуваме смртта;

– кога поради невоздржување и живеење порочен живот си го скратуваме својот живот;

- Исто така, шестата Божја заповед ја нарушуваме и кога криеме убиец и со тоа му овозможуваме повторно да убива;

- Потоа, оваа заповед ја нарушуваме и со предавството, ако некого предадеме на непријателите и тој биде убиен. Во тој случај, тој човек, всушност, ние сме го убиле, а другите само го извршиле убиството;

– Исто така, ако судијата некого го осуди неправедно на смрт, а знае дека е човекот невин или сериозно и целосно не ја испита неговата вина и сл., тој, всушност го убил човекот и е виновен пред Бога како убиец;

– Потоа, убиство е и кога убивале луѓе гладијаторите по арените (најчесто христијани), заради забава на другите и за да ги развеселат своите господари и сл.

Но, јасно е, и од искуството на луѓето е потврдено, дека духот на убиениот не му дава мир на убиецот и го прогонува. Безброј такви примери сме читале, сме слушале или сме гледале на филмови.

Оваа заповед го забранува и двобојот, бидејќи секој, кој оди во двобој, оди на убиство или самоубиство. Во двобојот може да пострада невиниот, а виновникот да остане жив.

Некој можеби ќе го спомне и ќе праша за двобојот меѓу Давид и Голијат, кој е опишан во Библијата. Тој двобој, меѓу Давид и Голијат, не е обичен двобој. Имено, тие не излегле на двобој поради лични пресметки, туку нивната борба била борба меѓу вистинскиот Бог и Неговата војска и народ со војската на Божјите непријатели и идолопоклоници. Ова е поучен пример дека Бог раководи со праведните и им помага.

Исто така и случајното убиство е грев и подлежи на епитимија.

11. Седмата Божја заповед гласи:

„НЕ ПРАВИ ПРЕЉУБА!“

Седмата заповед повторно се враќа на мирот и хармонијата во домот и семејството. За тоа да функционира беспрекорно Бог ни дава директна заповед која вели: **НЕ ПРАВИ ПРЕЉУБА!**

Оваа заповед инсистира на чесност во сите елементи на човековиот живот и однесување. Забранува незаконски полов однос, како и сите други **"ниски склоности и противприродното употребување на телото од мажот или жената."**(Рим.1,26-32; 1. Кор. 6, 9-10).

Светиот апостол Павле вели: **„Бракот на сите треба да е чесен и брачното легло чисто; а блудниците и прељубниците ќе ги суди Бог** (Евр. 13, 4).

Оваа заповед го забранува блудот и прељубата (брачното неверство), изневерувањето на мажот или жената. Светата тајна брак бара сопругниците да бидат верни, да се сакаат искрено и да се почитуваат, да ја чуваат светоста на бракот со чистота и целомудрие (Ефес. 5, 22 25).

Прељубата е предаство на блискиот, воведување на принципот на нетрајност во односот, на недоречивост во настапувањето. Гревот како највисок израз на неморална ориентација и постапување започнува со неконтролирано посакување и со согласноста на неетичко дејствување.

- Оваа заповед го забранува блудот, односно телесната љубов меѓу луѓето што не се во брак, како и живеењето со друг (друга) пред стапување во брак;
- Ја забранува прељубата, односно блудот кога оние, кои се во брак, живеат во незаконска телесна љубов со други;
- Го забранува и крвомешањето, а тоа е незаконски брак или односи со блиска роднина;
- Го забранува и ракоблудството - онанија или малакија, а тоа е кога човекот овој грев го извршува со својата рака или на друг начин;
- Исто така, оваа заповед го забранува и противприродното задоволување на страстите, на маж со мажи (хомосексуалност) или жена со жена (лезбејство) и други неприродни начини;
- Го забранува и внатрешното прељубодејство, односно прељубата со помисла или желба и се она што може да возбуди нечисти чувства и

соблазна.

Со оваа заповед, според Светото писмо и според учењето на нашата света вера од нас се бара да ги чуваме нашите тела во чистота, оти тие се **„Христови членови и храм на Светиот Дух“** (1. Кор. 6,15 и 19).

Да се чуваме од гревот што го забранува оваа Божја заповед и да бегаме од прељубата, вели Светото писмо (1. Кор. 6,16 и 9 10; Ефес. 5, 3). Прељубодејството е голем грев, срам и зло пред Бога и пред луѓето. Тоа го валка и го понижува човекот, го нарушува Божјото учење за добродетелите, моралот и чистотата на животот. Господ Исус Христос потенцирајќи ја оваа заповед рекол: **„Сте слушале дека на старите им било речено: ‚Не прељубодејствувај!‘ Јас, пак, ви велам дека секој што ќе погледне на жена со желба, тој веќе извршил прељуба со неа во срцето свое. Ако те соблазнува десното око, извади го и фрли го од себе; зашто подобро ти е да погине еден дел од твоето тело, отколку целото да биде фрлено во пеколот. И десната рака, ако те соблазнува, исечија и фрлија од себе; оти подобро ти е да погине еден твој дел, отколку целото твое тело да биде фрлено во пеколот“** (Матеј 5, 27 30). Ова е речено симболично и значи да ги отфрлиме сите грешни мисли и желби, па така ќе ја одбегнеме можноста да сториме грев. Прељубата го разорува човекот и телесно и душевно и остава тешки последици. Најстрашни и најгласни болести се здобиваат од прељубодејноста. Дури и децата ги наследуваат болестите од прељубодејните родители. Еве, и денес, како Божји камшик и казна за овој грев, во светот коси човечки животи сидата - „чумата на дваесеттиот век“, која е последица токму на прељубодејноста во сите нејзини зла.

Од прељубодејните болести се распаѓа телото, слабеат душевните сили, настануваат растројства, слабоумие, некарактерност и склоност кон секое зло. Прељубодејникот конечно станува човекомразец и богомразец и како таков тој е опасен отров за општеството. Ете, затоа Бог ја дал оваа заповед, за да го за штити човекот од тоа зло, особено, за да се заштитат младите од тој змиин отров (прељубата), оти еден народ нема иднина и осуден е на пропаст, ако нема здрава младина - ако таа се оддаде на разврат.

На сите ни е познат библискиот пример со градовите Содом и Гомор, во кои завладеал блудот и развратот. Врз тие градови Бог пуштил **„дожд од сулфур и оган“**, кој паѓал од небото (1. Мој. 18, 20; 19, 28) и со тоа ги

уништил и луѓето и градовите. И до денеска овие градови се на дното од Мртвото Море. Господ излеал „дожд од сулфур и оган“ како симболи на нивната нечистотија, смрдеа и распаленост на нивните страсти и ги уништил, па од Содом не останало ништо, освен лошото име и ужасниот расказ за настанот.

Со Божја казна, преку вулканска пепел биле казнети и жителите на Помпеја, кој бил еден богат и раскошен град во Јужна Италија, чии жители се оддале на слободен и блуден живот, па ги затрупала пепелта од вулканот Везув.

Ете каква страшна Божја казна ги снаоѓа прељубодејните племиња и народи. Затоа, секоја прељуба е проследена и со страв и со грижа на совеста. Совеста е Божји стражар на вратата од срцето и умот човеков и прв судија за нашите дела.

Светото Евангелие од нас бара не само надворешна чистота и негрешење на дело, туку да не грешиме ни со помисла, ни со желба (Матеј 5, 25), која може да не соблазни, бидејќи и лошата прељубодејна мисла е грев. Како последица од гревот на блудот и прељубата, човекот добива нарушување на душевното здравје и спокојство, го нарушува семејството и неговата благосостојба, станува вознемирен, здобива одвратни болести, несреќа, болни и сакати деца, смалување на умните способности, нервоза, очајание и на крај, честопати лудило, а сигурно ја добива неизбежната Божја казна и вечната пропаст.

Чесна е само од Бога благословената брачна врска и ништо друго. Затоа Бог ги благословил Адам и Ева, а Господ наш Исус Христос ја благословил и свадбата во Кана Галилејска (1. Мој. 1, 28; Јован 2,1-11). Секоја вонбрачна врска на мажот или жената е грев и проклетство.

Затоа да се бориме против овој грев и да ја запазуваме Божјата заповед која вели: „Не прави прељуба“. Тоа ќе го оствариме, ако се раководиме според Божјиот закон, ако го одбегнуваме лошото друштво, ако си спомнуваме за оваа Божја заповед и, ако се надеваме на Божјата помош.

12. Осмата Божја заповед гласи:

„НЕ КРАДИ“!

Секој има право да се користи со чесна работа и да ужива во имотот кој го стекнал на морален и чесен начин. Оваа заповед од нас бара да ја почитуваме сопственоста на нашите ближни и да не ги лишуваме од неа. Должни сме да го почитуваме сечиј имот, да бидеме чесни и правични во сите наши работи, да живееме од сопствениот труд и мака и да им помагаме на нашите ближни кои се наоѓаат во беда и сиромаштија. Да бидеме вредни и работливи и секогаш да работиме повеќе од колку што се бара од нас. Секогаш треба да се присетуваме на зборовите на Свети апостол Павле **"Поблажено е да се дава , отколку да се зема"** (Дела 20,35).

Благословен е оној дом и онаа трпеза каде се јаде чесно заработен леб и чесно се живее. Пријатно, радосно и благословено е само она што е чесно заработено со труд и натопено со пот.

Крадењето е грев против туѓата мака. Подавање рака кон она што припаѓа на друг - индивидуално или општествено, сеедно, претставува грев.

А денес, што гледаме? Се краде државата и општествениот имот и богатство, се прават ограбувања на цркви, се краде по домовите, по куќите и становите. Сите тие крадења од општествено, како и насилните влегувања по куќите и становите и одземањето на она што е туѓо, или создавањето безредија и слично, денес обично го велат „лесен живот“, односно здобивање богатство без труд. За жал, оваа практика станува се повеќе идеал на нашите современници и тоа зло многу се шири, а од него страдаме сите!

Сите уште се сеќаваме кога по нашите села ништо не се заклучуваше, луѓето заминуваа в поле или на нива и по работа, не заклучувајќи ја куќата и никој ништо не земаше. Тогаш, најмногу се плашеа луѓето од нечесни минувачи, а не од своите блиски, од своите соседи и сограѓани, а сега...?!

Крадењето не му прилега на човекот. Бог не му дал на човекот раце за да краде, туку за да работи - да гради, а не да граби.

Лисиците крадат кокошки, волците крадат јагниња или глувците крадат и ја подјадуваат храната и ним тоа им приличи, оти тие знаат само за својата корист, а не и за туѓата штета. А, ти човеку, не си волк, па да го ограбуваш братот твој и да му го земаш неговото. Не си ни лисица, и затоа не кради, ако сакаш да бидеш повеќе од еден глушец, кој подјадува и зема од туѓото. Чувај

го твоего високо човечко достоинство и чест што ти ја дал Бог, поставувајќи те високо над сè друго, па не се изедначувај со животните и не паѓај дури пониско и од нив.

Секој што краде или мисли да земе туѓо или да ограби, нека ги знае овие две работи:

1. Дека не може да украде, а да не се дознае.

Зошто велиме дека крадењето мора да се дознае? Затоа што целата вселена е многуочита - со многу очи. Покрај очите на луѓето, кои не можеме сите да ги забележиме од каде не гледаат, постојат и други многу побројни очи, а тоа се очите од многуочните ангели и архангели и сиот духовен свет, кој постојано не следи и набљудува на секој наш чекор. Како може тогаш крадецот да украде, а да не го видат? Штом ќе ја подаде раката кон туѓиот џеб или имот, милиони духовни сили со своите очи го гледаат, се вознемируваат и негодуваат на тоа. Така, тој по некое време, ќе се открие и пред луѓето и ќе му остане постојано името крадец.

2. Дека нема корист од украденото, туку само штета, и тоа не само духовна, туку и материјална, која ќе се појави, ако не веднаш, подоцна - утре, по еден месец, година, две или десет, но штетата ќе се појави и тоа многу поголема од земеното - од украденото.

Крадењето не останува без Божја, а најчесто и човечка казна: суд, срам, тепање, затвор и слично. Затоа народот рекол: „од туѓото тага бие" или „на крадецот клетвата му е на рамена" и „украденото е проклето".

Крадењето се остварува во повеќе облици и начини:

1. Со грабеж или јавно, насилно одземање на туѓо богатство или имот, проследено честопати и со убиства и разбојништво;

2. Со тајно крадење или присвојување нешто што му припаѓа на ближниот или на општеството;

3. Со измама или присвојување туѓо богатство или имот набрзина, со лукавство или фалсификати (свесно измамување на сиромасите и невештите при купувањето и продавањето). Значи, крадење е и скусувањето на мерката - лажното мерење. За тоа следи казна Божја, како што рекол Господ Исус Христос „**со каква мерка мерите, со таква и ќе ви се мери**" (Матеј 7, 2);

4. Крадење е неплаќањето или скратувањето на данокот или разрезот;

5. Исто е и сокривањето на крадецот - тоа е соучество во крадењето;
6. Незаконското наградување, односно кога се примаат дарови или се земаат пари за она што треба да го направиме по должност;
7. Крадење е кога се одбегнува плаќањето или враќањето на долгот или заемот, како и сокривање на најдени пари или предмети;
8. Крадење е и зеленаштвото (нереалното лихварство), кога дава некој пари со недопустливо големи камати за себе или кога некој за време на несреќи, глад, поплава, војна, земјотрес и слично продава храна по многу скапа цена...;
9. Оваа заповед го забранува и митото, односно, кога некој дава или прима награди за да направи нешто незаконско или што не следува и заслужува. Кога за пари или нешто друго ги оправдува виновните, а ги потиснува невините и ги издигнува недостојните;
10. Оваа заповед се нарушува и со неработење, кога некој зема плата за некоја работа, а ништо не работи или кога просат здрави и способни луѓе, а не сакаат да работат за да се хранат;
11. Скратувањето од заработената плата е еднакво на крадење и тоа го забранува оваа осма Божја заповед. Ова се прави кога на работникот не му се исплатува заработеното (платата) или кога намерно се оддолжува исплатувањето на платата заради добивка (камата) и слично. Тоа е подјаднување (крадење) од ближниот;
12. Одземањето и продавање даренија, исто така значи нарушување на осмата заповед. Тоа го прават оние, кои незаконски собираат дарови (прилози), помош од луѓето, а потоа тие дарови место да ги делат дарум на бедните, тие ги продаваат. На тој начин крадење значи и продавањето и богатење од хуманитарната помош, додека оние за кои е наменета таа, умираат од глад, жед и студ;
13. Осмата заповед се нарушува и со крадење од црква или од црковниот имот. Безброј примери од житијата на светиите и од христијанскиот живот ни сведочат дека со страшни Божји казни поминувале сите што краделе црковно богатство или имот. Овој грев како казна носи страшни болести, особено душевни болести, смрт, погибија и зло за цела куќа - семејство;
14. Осмата заповед се прекршува и со симонија или духовно светотатство.

Што е тоа? Кога некој дава или прима црковен чин, односно станува ѓакон или свештеник или владика не по заслуга, туку за пари или нешто друго. Овој грев се вика симонија - според името на Симон маѓесникот, кој сакал за пари да ги купи даровите на Светиот Дух од апостолот Петар (Дела 8, 9 23).

Во домот, каде се внесува украдено или нечесно здобиено или одземено, веднаш заедно со тоа влегува и ѓаволот во тој дом и предизвикува немир, нервоза, неслога, раздор, омраза и тој дом бргу ќе се растури. Таму нема веќе радост, мир и спокојство, туку немир, зло, болести и пропаст.

Црквата ги осудува не само крадците, туку и оние, кои од украденото имаат корист, а не украде директно тие. Затоа во Библијата се вели: **„Кој дели со крадец, ја мрази душата своја“** (Изрек. 29, 24).

Оваа заповед, забранувајќи ни да присвојуваме туѓа сопственост, не учи да бидеме некористољубиви, да го почитуваме туѓото богатство, да бидеме чесни, праведни во работата, да бидеме трудољубиви, милосрдни - да им помагаме на сиромасите, оти Бог, ако ни дал нам повеќе, тоа го направил за да им помагаме и на другите.

Овде од нас луѓето се бара да ја скротиме нашата алчност. Принципот на некрадењето е вреден животен став, со него се врши стабилизација на животните текови, на почитување на другиот и неговите идеи, настојување и имот. Она што е земено или украдено е лажно, тоа е економски материјал без вистинска сила, материјална моќ без човечка поткрепа.

За да ја исполнуваме секогаш и во сè осмата Божја заповед, треба да имаме љубов кон луѓето, да ги сакаме ближните како самите себеси и да го правиме она што сакаме и нам луѓето да ни го прават.

Најголемата добродетел која е вдохновена од оваа Божја заповед е одрекувањето од секаква сопственост. Но, кон оваа добродетел Господ не ги обврзува сите, а ја препорачува само на оние, кои сакаат да постигнат поголемо морално совршенство. Господ Исус Христос на богатото момче му рекол: **„Ако сакаш да бидеш совршен, оди, продај го имотот свој и подели го на сиромаси, и ќе имаш сокровиште на небото“** (Матеј 19, 21). Ова е доброволно, а не задолжително барање.

Овој евангелски совет го следеле многу христијански подвижници, како што се: свети Антониј Велики, преподобна Параскева (света Петка),

преподобен Павле Тивејски, свети Николај Чудотворец, свети Наум и свети Климент - охридските чудотворци, пустиножителите: свети Прохор Пчински, свети Гаврил Лесновски, свети Јован Рилски, свети Јоаким Осоговски, свети Нектариј Битолски и многу други.

13. Деветтата Божја заповед гласи:

„НЕ СВЕДОЧИ ЛАЖНО ПРОТИВ СВОЈОТ БЛИЖЕН!“

Лажење значи, свесно и по своја волја да го зборуваме она што не е вистина.

- Деветтата Божја заповед забранува да зборуваме лага за друг човек и ја забранува воопшто секоја лага. Да не лажеме кога зборуваме ни за себе, ни за другите. Кога зборуваш лажно за себе, ти знаеш дека лажеш и дека тоа што го зборуваш не е вистина. Кога зборуваш лажно за некој друг - тој знае дека тоа не е вистина и тој е еден сведок против тебе. И ти знаеш дека лажеш, па така ти си втор сведок против себе си, а Бог, Кој сè гледа, сè слуша и сè знае е трет сведок за твоето лажење. Значи, секогаш, штом ќе изречеш лага против својот ближен, знај дека имаш тројца сведоци против тебе: Бог, твојот ближен и ти. Еден од тие сведоци ќе те издаде пред светот и ти ќе бидеш обвинет за лага, осуден и именуван за лажливец. Затоа не зборувај лажно, а секогаш кажувај ја вистината пред луѓето и пред Бога. Лагата го посрамува и го понижува човекот и неговото достоинство.

- Деветтата Божја заповед го забранува и лажното сведочење со кое сакаме да му наштетиме на ближниот. Лажното сведочење е најнечесна работа на овој свет. Затоа народот вели: *„двајца без душа, третиот за гуша“*. Тоа значи дека и оној што е прав, лажните сведоци можат да го осудат и да пострада. Но, за тоа злодело ќе следи секако и Божја казна врз нив.

Клеветење е кога изнесуваш против некој друг недостатоци и грешки, кои тој ги нема и не ги направил. Клеветење е и кога нечија грешка ја преувеличуваме пред другите.

- Греша против оваа деветта Божја заповед не само оној кој клевети и напаѓа, туку и оној кој ги слуша клеветите и ги одобрува. Во Библијата се вели: *„не биди клеветник и со јазикот свој не поставувај стапици“* (Мудр. Сирах. 5,16).

- Озборувањето исто така е грев според оваа заповед. Озборување значи

разнесување и разгласување за туѓите гревови и недостатоци. Особено е тежок гревот кога се зборува лошо за умрените, бидејќи тие не можат да се бранат.

Клеветењето и озборувањето е слично како каменот фрлен во вода од кој по површината на водата се шират концентрични кругови и одат се подалеку, така и озборувањата и клеветењата се шират на сите страни и не можат да се вратат назад, како што ни круговите не можат да се вратат, а тоа значи ни штетата од озборувањето и клеветата не може да се поправи. Затоа треба да се чуваме од овој грев, бидејќи во Библијата се вели: **„Устата што клевети ја убива душата“** (Мудр. Сол. 1,11).

Нам Евангелието не ни дозволува да озборуваме, па дури ни да зборуваме за вистински гревови на другите, ако не сме повикани за сведочење или по должност да им судиме, бидејќи е речено: **„Не судете за да не бидете судени“** (Матеј 7,1). Најнапред да си ги погледнеме своите гревови и недостатоци, па потоа да гледаме и во другите (Матеј 7, 1 6). Притоа треба да се запомни дека со осудување, со укорување, со подбивање или со исмевање не се поправа ближниот, туку со љубов, снисходливост и со добри совети. Секогаш да помнеме дека ние имаме многу поголеми слабости и недостатоци од другите.

- И ласкањето е грев според оваа Божја заповед. Во Библијата се вели: **„Човек кој му ласка на пријателот, поставува стапица за нозете негови“** (Изрек. 29, 5), бидејќи со ласкањето не му дава можност да ги согледа и исправи своите недостатоци.

Писателот Аристовул, современик на Александар Македонски, напишал книга во која претерал со своето ласкање кон царот. Кога дошол кај Александар Македонски да му чита делови од книгата, шетајќи двајцата крај реката Хидаспе, царот му ја грабнал книгата од раце и ја фрлил во реката, велејќи му: „Ти повеќе заслужуваш да бидеш фрлен отколку книгава“, бидејќи си претерал со ласкањето.

Христијанинот не смее да лаже и кога не мисли и нема намера со тоа да му наштети на ближниот, затоа што **„лагата доаѓа од ѓаволот и тој е татко на лагата“** (Јован, 8, 44 и 14), вели Господ Исус Христос. Лагата е прво и најсигурно оружје на ѓаволот. Зборот ѓавол доаѓа од грчкиот јазик и значи клеветник, отпадник и секој човек што лаже е негов род.

Со лагата и лажното сведочење ние сме му нанеле материјална и морална штета на другиот, но многу повеќе себеси, бидејќи ја труеме, ја затемнуваме и ја уништуваме својата душа. А секоја лага ќе се открие, бидејќи Бог рекол: **„Нема ништо скриено, што не ќе се открие, или тајно, а да не се узнае“** (Матеј 10, 26).

Народот пак рекол **„На лагата кратки ѝ се нозете“** и брзо се открива.

Еве, еден пример од житијата на светиите: Во манастирот кај свети Исак (се празнува на 12 април) дошле двајца и сакале да го излажат, па побарале од него милостиња, односно малку облека, бидејќи дошле речиси голи. Свети Исак ги ислушал и пратил еден монах да појде по патот до едно шупливо дрво (му кажал кое!), кое се наоѓало близу до манастирот и да го донесе тоа што ќе го најде во дрвото. Монахот отишол и во дрвото нашол некои одела, некаква облека и ја донел кај свети Исак. Тој ја зел облеката и им ја дал на оние што проселе. И што се случило?! Тие се засрамиле и не знаеле каде да гледаат кога ги виделе своите алишта што беа ги скриле пред да дојдат во манастирот за да го излажат игуменот, па да им даде и тој, иако имале доволно облека, дури и повеќе.

Некој, пак, испратил по друг човек две кошници за во манастир, а овој патем едната си ја оставил за себе, а едната ја однел в манастир кај игуменот. Светителот штом ја земал кошницата, му рекол на човекот: **„На враќање внимавај, оти во кошницата што ја остави има влезено змија отровница. Чувај се да не те касне!“**.

Во Светата Библија на многу места се зборува како Бог строго ги казнува оние што лажат. Со смрт биле казнети и Ананија и жена му Сапфира, кои лажеле. Кој лаже, му служи на ѓаволот. Затоа светиот апостол Петар рекол: **„Ананија, зошто го исполни сатаната срцето твое да Го излажеш Светиот Дух... Ти не излага луѓе, туку Бога! Кога ги чу Ананија тие зборови, падна и издивна...“**.

Во Светото писмо се вели: **„Не крадете, не лажете и не клеветете го ближниот свој“** (3. Мој. 19,11). Пророкот Исаија вели дека напразно се моли устата која говори лаги (Иса. 59, 2 3).

Лагата е недостојна за христијаните, бидејќи е спротивна на љубовта кон Бога и кон ближните. Секој православен христијанин треба да биде вистинољубив и во секоја пригода, дури и во неповолни случаи, да ја зборува

вистината, бидејќи „Бог е вистина“, се вели во Светото писмо (Мудр. Сирах. 4, 32).

За да бидеш отворен и искрен кон другите, треба пред сè да си искрен кон себеси. Да не дозволиш лагата да се всели во срцето твое. Да не се лажеш себеси и да не ги лажеш другите, а да им служиш на сите само со вистина.

За полесно да ја исполниме деветтата Божја заповед треба да го воздржуваме јазикот од секаква лага и измама. Затоа во Библијата се вели: **„Многумина паднале од остар меч, но повеќе се оние што паднале од јазик“** (Мудр. Сирах. 28, 21). И уште се вели: **„Ако некој од вас мисли дека е благочестив, а не го обуздува јазикот свој, туку го мами срцето свое, неговата благочестивост е суетна“** (Јаков 1, 26).

Лага, лажно сведочење, клеветење, озборување, ласкање и сите пороци извираат од нечистото срце, вели Господ Исус Христос (Матеј 12, 34-35). Затоа, чистото и благородно срце е најсјаен украс на човекот.

Значи, треба да го скротиме јазикот и секогаш да зборуваме само правда, воздржувајќи се од лукави зборови и празнословија.

Господ Исус Христос рекол: **„И ви велам, дека за секој лош збор што ќе го изговорат луѓето, ќе одговараат на судниот ден“** (Матеј 12, 36-37).

14. Десеттата Божја заповед гласи:

„НЕ ПОСАКУВАЈ НИШТО ШТО Е ТУЃО!“

Човечките страсти се безбројни и силни. Тие често го носат човекот кон желби и активности кои ја нарушуваат егзистенцијата и имотот на другиот. Има една поговорка која вели *“Туѓото е секогаш послатко”*, но дали треба да биде така? Дали треба да посегнеме по она што го има нашиот ближен? Човекот се претвара во свер каде неговата етика е законот на џунглата – во кој закон секој има право на сè, и го добива она што го сака оној кој е посилен (како лав) или бескрајно настојчив (како мршојадите). Дали треба и дали смееме да се претвориме во лавови и мршојадци, само поради тоа што го посакуваме она што не е наше?

Оваа морална заповед на воздржаност кон домот, кон елементите на неговиот живот, ја носи во себе пораката против возникнувањето завист во нас кон нештата на другиот. Заповед која се бори против будењето на желбите по нешто што не е наше.

Десеттата Божја заповед ги забранува себичните желби и неправедните посакувања кон туѓото, односно кон она што припаѓа на нашите ближни.

Не е грев само крадењето, убиството, прељубата, туку и помислата, желбата да се присвои нешто што не е наше.

Значи, не само што не смееме да правиме лоши дела, туку не треба да имаме лоши мисли и желби, бидејќи со тоа си ја валкаме нашата душа, а Бог ги гледа не само нашите дела, туку и нашите срдечни намери и мисли. Бог заповеда да си ја очистиме душата од лошите мисли и желби. Затоа во Библијата се вели: **„Помислете на лошите се одвратни пред Господа“** (Изрек. 15, 26).

Свети Тихон Задонски вели: **„Помни дека има Бог, Кој ги гледа не само твоите дела, туку ги знае и твоите мисли и намери и дека ти никаде и со ништо не можеш да се скриеш од Него“.**

Штом си посакал нешто што е туѓо, веќе си паднал во грев, прашање е само дали ќе паѓаш и понатаму во пропаста на гревот или набрзо ќе се вратиш?

Желбата е семе на гревот, а грешното дело е жетва од посеаното и израснато семе. Меѓу желбата и делото најчесто недостасува само „храброст“ за да се оствари желбата, но сепак гревот веќе е тука.

Десеттата Божја заповед ја забранува зависта, односно желбата за она што го има нашиот ближен, а ние го немаме. Бог ја забранува лошата желба во нашето срце, како што рекол Христос: **„од срцето излегуваат лоши помисли, убиства, прељубодејства, блудства, кражби, лажни сведоштва, хули; тоа го осквернува човекот“** (Матеј 15,19-20).

Еве еден пример: Некој човек го напуштил светот и луѓето, па отишол во пустина со цел да биде сам и да му се посвети на Бога. Таму ги немал луѓето околу себе и не можел да греша на дело, но по еден месец ја напуштил самотијата и се вратил во светот. Кога го прашале што правел во тој месец додека бил сам во пустината, тој одговорил: „Убивав, крадев, лажев, напаѓав луѓе, се фалев, прељубодејствував, палев куќи и правев многу други беззаконија“.

Како си го правел тоа кога си бил сам во пустина?

„Да, така е, во пустината бев сам телесно, но со душата и со срцето бев постојано меѓу луѓето и се она што не можев да го правам со раце и со нозе,

со очи и со јазик или со телото свое, го правев со срцето мое и со душата, со моите лоши мисли и желби".

Навистина, безумни и бесмислени се нашите желби кога сакаме да градиме лична среќа врз несреќата на ближниот; односно нему да му го земеме неговото за да ни биде нам добро, а не се прашуваме како му е нему.

Денес ништо не е толку извалкано и обесветено како човечкото срце, од каде излегуваат лошите желби, чувства и склоности.

Со оваа заповед Бог го уништува коренот на гревот.

Последната заповед од декалогот е мост и премин од Стариот Мојсеев закон кон Новиот Христов закон, кој е подуховен и повозвишен.

Десеттата заповед ѝ се обраќа на човековата совест и на срцето. Христос во Светото Евангелие ги забранува и лошите помисли.

Кога ќе се поучиме и ќе ги прифатиме десетте Божји заповеди, лесно ќе го сфатиме и Христовото Евангелие и најсовршениот Новозаветен морален закон, а премин кон него е десеттата Божја заповед.

Затоа, човекот, ако ја исполни оваа десетта Божја заповед, полесно ќе ги исполнува и претходните девет, а кој ќе ја наруши оваа заповед, брзо ќе ги прекрши сите други, бидејќи грешните желби брзо се развиваат во грешни дела.

Ако денес си посакал нешто туѓо, веќе си посеал семе на зло во своето срце, кое ќе расте, ќе се развива во тебе и ќе ти ги турка рацете, нозете, очите, јазикот и целиот ќе те носи кон грев. Ќе мислиш како да го оствариш намисленото зло... Телото е само извршен орган на душата, а таа му наредува што да изврши. Затоа, ако душата е затруена со зло, таа зло ќе бара и од телото...

Тоа, обично, така се случува: Ако денеска си погледнал на туѓа жена (маж) со желба, утре веќе цел ден ќе мислиш како да му ја (го) одземеш на другиот; задутре ќе се поврзеш со неа (него) нечесно и потоа заедно ќе планирате како да го отргнете мажот (или жената) за да бидете заедно во злото... И така, од грешната желба растат и се развиваат сите грешни дела.

Човекот којшто пожелува туѓо, греши тројно:

- прво, греша против Бога, бидејќи негодува против Божјата волја и промисла во светот и луѓето;
- второ, греша против ближниот, бидејќи има лоша желба и мисла кон

него и

- трето, греши кон себеси, бидејќи зависта е отров за душата и ѓаволско дело како што вели Библијата: **„Поради завист од ѓаволот смртта влезе во овој свет, а неа ја доживуваат оние што нему му припаѓаат“** (Мудр. Сол. 2, 24). Затоа, оваа заповед ги забранува користољубивите и завидливите желби.

Не е грев да сакаш нешто за да го имаш, па дури ни она што го има некој друг, а ти го немаш. Не е грев, ако тоа чесно го заработиш или ако го купиш, па го имаш и ти истото што го има другиот, но грев е, ако гледаш да се здобиеш со нешто на нечесен начин или да му го одземеш на другиот. Желбата за туѓо најнапред раѓа завист, а зависта е семе за лага, за лоша - зловна волја кон туѓото итн.

Главна задача на христијаните е да си ја очистат својата душа од секоја внатрешна нечистотија, завист, лоши мисли и желби, како што вели светиот апостол Павле: **„И така, возљубени... да се очистиме од секаква скверност на телото и на духот, па да твориме дела свети и со страв Божју“** (2. Кор. 7, 1).

Оваа Божја заповед од нас бара да го чуваме нашето срце чисто, да ги контролираме нашите чувства, желби и мисли, навреме да го сечиме секој корен на гревовните дела, да бидеме задоволни со тоа какви не создаде Бог и да не бараме повеќе од она што го имаме.

Секој што ќе ги запазува овие Божји заповеди и ќе постапува според нив, ќе живее чесен живот на земјава, а ќе добие и вечно блаженство на небесата. Амин.

Дај Боже, сите луѓе да се придржуваат кон овие вечни Божји заповеди.

15. Заклучок

Моралот е Божјото подобие во човекот.

Човекот колку е поморален, тој толку повеќе се уподобува. За да го постигне тоа, Бог ни го дал Својот закон и Десетте заповеди, кои треба да се наши ориентири во животот.

Еден млад човек пристапи кон Христа и Го праша:

„Какво добро треба да направам за да имам живот вечен?“

Господ му одговори:

„АКО САКАШ ДА ВЛЕЗЕШ ВО ЖИВОТОТ, ЗАПАЗУВАЈ ГИ ЗАПОВЕДИТЕ.“

(Матеј 19, 16-17)

ЛИТЕРАТУРА:

1. Филорета, митрополита Московског, (1924). Православни хришћански катихизис, с најновијега исправљеног издања, превео проф. Б. Н. Јовановић, протојереј, Београд.
2. М. Дамаскин, (1954). Хришћанска вера и живот (православни катихизис), издање Светог архијерејског синода Српске православне цркве, Београд.
3. Протојереј Живан М. Маринковић, (1968). Најбољи васпитач, Збирка васпитних примера, издање Светог архијерејског синода Српске православне цркве, Београд.
4. Епископ Николај Д. Велимировић, (1968). Вера светих катихизис источне Православне Цркве, издање Светог архијерејског синода Српске православне цркве, Београд.
5. Б. А. Цисарж, (1973). Православна наука о вери, издање Светог архијерејског синода Српске православне цркве, Београд.
6. Протоереј Живан М. Маринковић, (1973). Азбука спасења, изреке хришћанских мудраца о животу и спасењу, Београд.
7. Протоереј Живан М. Маринковић, (1973). Три истине најзначајније за човека, Београд.
8. Епископ Николај Д. Велимировић, (1977). Мисионарска песма, Диселдорф.
9. М. Гогов, (1978). Увод во теологија, Богословски факултет "Св. Климент Охридски", Скопје.
10. Православно исповедание на верата на Соборната и Апостолска Источна Црква, превел проф. прот. ст. Трајан Митревски, Скопје, (1981).
11. Д р Лазар Милин, (1986). Субота и недеља у Свето Писму, Старозаветни и Новозаветни морални закон, Београд.
12. Епископ Данило и епископ Амфилохије, (1988). Нема лепше вере од хришћанске, Вршац.
13. Свето Писмо на Стариот и Новиот Завет, (1990). Британско и инострано библиско друштво Лондон.
14. Православна веронаука, (1990). издаје „Глас Цркве“, Ваљево.
15. Томас Хопко, (1992). Православна вера, III књига, Библија и

црковна историја, основни приручник о православној цркви, са енглеског превео Јован Б. Облина, Крагујевац.

16. Проф. прот. ст. Јорданов Петар, (1992). Православна христијанска етика, Македонска православна богословија Св. Климент Охридски, Скопје.

17. + Иринеј, Митрополит Молдавско сучавски, (1993).

Вероучение на православниот христијанин, превел од романски Оливер Ивановски, Битола.

18. Р. Грозданоски, (1993). Евангелие според Матеј, Скопје.

19. Д р Лазар Милин, Старозаветни и Новозаветни морални закон, Субота или недела у Светом Писму, Београд.

20. К. Темков, (1998) Етика, Епоха, Скопје.

21. К. Темков, (1999) Етиката денес, Епоха, Скопје.

22. Протоѓакон Гроздановски Ратомир, (2005) Десетте Божји заповеди – ДЕКАЛОГ, Скопје.

23. Проф. д-р Гулевска Валентина, Образовна етика, Универзитет Св. Климент Охридски, Педагошки факултет – Битола.

24. Doc. d-r Zubanov Violeta, Etika i religija, Beograd.

25. Свето Писмо на Стариот и на Новиот завет.

26. Доц. м-р Златески Петко, (2010). Етика во религиите, Скопје,